

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра фінансів і кредиту

Мальцева Яна Вазгенівна

Управління рентабельністю активів банків в умовах економічної нестабільності
в Україні

Кваліфікаційна робота магістра на здобуття
ступеня вищої освіти магістр
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси і кредит з поглибленим
вивченням іноземної мови»

Керівник кваліфікаційної роботи магістра:

Кандидат економічних наук, доцент

Дранус Валентин Вікторович

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та
ініціали)

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент

Фертікова Тетяна Михайлівна

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та
ініціали)

Миколаїв 2024

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів і кредиту

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма: «Фінанси і кредит з поглибленим вивченням іноземної мови»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів і кредиту

“ ___ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Мальцева Яна Вазгенівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра:

Управління рентабельністю активів банків в умовах економічної нестабільності в Україні

керівник кваліфікаційної роботи магістра:

Кандидат економічних наук, доцент Дранус Валентин Вікторович

(науковий ступінь, вчене звання прізвище, ім'я, по батькові)

затверджені наказом ЗВО від “ ___ ” _____

2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи магістра 19 грудня 2024 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи магістра: фінансова звітність банків, дані офіційних сайтів банків і спеціалізованих банківських аналітичних порталів, статистичні збірники, науково-практичні та теоретико-методичні роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, дані НБУ, Міністерства фінансів України та Державної служби статистики

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити: у процесі дослідження планується дослідити теоретичні підходи до визначення поняття "рентабельність активів"; узагальнити методи та стратегії

управління рентабельністю активів банків; здійснити аналіз фінансового стану банків; здійснити моделювання впливу внутрішніх та зовнішніх показників на рентабельність активів банків; визначити взаємозв'язки та вагомість впливу факторів на рентабельність активів банків; розробити та обґрунтувати рекомендації з удосконалення стратегій управління рентабельністю активів банків.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Фактори впливу на рентабельність активів банків; динаміка активів, капіталу та зобов'язань банків протягом 2017-2024 років; Динаміка рентабельності активів банків, 2017-2023 рр.; Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ АБ «Укргазбанк» та АТ «Укресімбанк» протягом 2017-2023 рр.; результати моделювання впливу внутрішніх та зовнішніх показників на рентабельність банківських активів.

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи магістра	Примітка
	Закріплення за науковим керівником	вересень першого року навчання на магістерській програмі	Виконано
0	Підготовка та подання Дослідницької пропозиції	вересень-жовтень першого року навчання на магістерській програмі	Виконано
1	Побудова плану дослідження	вересень	Виконано
2	Здійснення аналізу літературних джерел Огляд літератури	жовтень	Виконано
3	Формування методології аналізу	жовтень-листопад	Виконано
4	Формування інформаційної бази дослідження та проведення емпіричного аналізу моделі	листопад	Виконано
5	Розробка та обґрунтування рекомендацій, підготовка висновків та дискусії	листопад	Виконано
6	Оформлення кваліфікаційної роботи магістра та підготовка її до захисту	грудень	Виконано

Здобувач _____ Мальцева Я. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Дранус В. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ.....	5
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ АКТИВІВ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	9
1.1 Економічна сутність управління рентабельністю активів банків.....	9
1.2 Сучасні методи та стратегії управління рентабельністю активів банків	23
2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ.....	27
2.1 Методи аналізу рентабельності активів банку.....	27
2.2. Методичні аспекти аналізу та прогнозування рентабельності активів банків.....	30
3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ	36
3.1. Аналіз сучасного стану банківської системи України.....	36
3.2. Аналіз показників фінансової стійкості банків	47
3.3. Аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рентабельність активів банків.....	65
4. НАПРЯМКИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ	76
ВИСНОВОК.....	87
Джерела.....	90

Вступ

Фінансовий сектор є невід'ємною складовою сучасної економіки, особливо в контексті функціонування банківської системи, яка відіграє ключову роль у стабілізації фінансових ринків та економічному розвитку загалом. Україна, перебуваючи в умовах економічної нестабільності, стикається з викликами, пов'язаними з ефективним управлінням рентабельністю активів банків, що стає критичним для забезпечення стійкості фінансової системи та збереження довіри суспільства до банківських установ.

Мотивацією для проведення даного дослідження є усвідомлення необхідності глибокого аналізу факторів, що впливають на рентабельність активів банків в умовах економічних коливань. Поглиблене розуміння цих аспектів є важливим як для самого банківського сектору, так і для держави в цілому, оскільки це може послужити основою для розроблення стратегій фінансової стійкості, моніторингу та управління ризиками.

Область дослідження розкриває важливість факторів, що впливають на рентабельність банківських активів, включаючи як внутрішні, так і зовнішні чинники, такі як управління активами та пасивами, макроекономічні умови, рівень кредитного ризику та інші.

Отже, дане дослідження має велике значення для подальшого розвитку банківського сектору в Україні та може сприяти розробці рекомендацій та стратегій, спрямованих на підвищення фінансової стійкості банків в умовах економічної нестабільності.

У сучасних умовах економічної нестабільності в Україні, банківський сектор стикається з проблемою недостатньої ефективності управління рентабельністю активів. Недостатня рентабельність банківських активів може стати ключовим фактором, що обмежує фінансову стійкість та конкурентоспроможність банків. Ця проблема вимагає уваги та дослідження для визначення конкретних факторів, що впливають на рентабельність активів банків та розробки стратегій управління для підвищення їхньої ефективності в умовах економічної нестабільності.

Незважаючи на значний обсяг наукових досліджень у галузі управління активами банків, багато питань залишаються недостатньо вирішеними, що унеможливує ефективне управління банківськими активами, особливо в умовах економічної нестабільності.

Більшість наукових робіт мають лише теоретичне підґрунтя щодо управління активами та управління рентабельності активів, а практичний аспект аналізу складається лише з аналізу динаміки та структури активів. Розроблені рекомендації, що висвітлюються у статтях, часто стосуються лише якісних характеристик та не дають чіткого алгоритму дій чи списку правил, норм чи нормативів, які б варто було притримуватися банківським фінансовим установам.

Вважаємо за доцільне аналізувати ефективність управління рентабельністю активів як важливої складової для прийняття стратегічних рішень та корекції діяльності банку.

Метою дослідження є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління для підтримки фінансової стійкості банківського сектору. Відповідно до мети, були поставлені такі завдання:

1. Узагальнити теоретичні підходи до визначення економічної сутності поняття «рентабельність активів».
2. Узагальнити методи та стратегії управління рентабельністю активів банку.
3. Здійснити аналіз фінансового стану банків.
4. Здійснити моделювання впливу внутрішніх та зовнішніх показників на рентабельність активів банків.
5. Визначити взаємозв'язки та вагомість впливу факторів на рентабельність банківських активів.
6. Розробити та обґрунтувати рекомендації щодо вдосконалення стратегій управління рентабельністю активів для підвищення ефективності функціонування банків в умовах економічної нестабільності.

Об'єктом дослідження є управління рентабельністю активів банків України. Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти

управління рентабельністю активів банків.

Очікується отримання глибокого розуміння факторів, що впливають на рентабельність активів банків в умовах економічної нестабільності, та розроблення конкретних рекомендацій з управління для підвищення ефективності функціонування банківського сектору в Україні. Результати дослідження можуть слугувати основою для удосконалення стратегій управління ризиками та фінансовою політикою банків, спрямованих на збереження фінансової стійкості та забезпечення їхньої конкурентоспроможності.

Методологія дослідження передбачає комплексний підхід, починаючи з аналізу доступної літератури та емпіричних даних для визначення теоретичних основ управління рентабельністю активів банків.

Перший етап включає системний аналіз теоретичних підходів до управління рентабельністю активів, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори в контексті банківського сектору. Це охоплює ретельне вивчення академічних публікацій, наукових статей, законодавчих актів та фінансової звітності банків.

Далі, здійснюється емпіричний аналіз показників рентабельності активів п'яти обраних банків за останні сім років. Цей етап передбачає збір фінансових даних з відповідних джерел, таких як фінансові звіти банків, офіційні засвідчені джерела та бази даних Національного банку України.

Застосування методів факторного аналізу дозволить виявити вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на рентабельність активів банків. Це включає в себе використання статистичних інструментів для визначення вагомості кожного фактору та його взаємозв'язку з рентабельністю.

Джерелами інформації для дослідження будуть офіційні фінансові звіти банків, а також бази даних Національного банку України, академічні публікації, наукові статті, законодавчі акти та інші авторитетні джерела, що стосуються банківської діяльності та фінансового регулювання.

Такий підхід дозволить систематично проаналізувати теоретичні аспекти управління рентабельністю активів та практичні результати показників рентабельності банків для визначення конкретних факторів, які впливають на їх

ефективність у контексті економічної нестабільності.

За результатами магістерської роботи підготовлено статтю на тему «Теоретичні аспекти управління рентабельністю активів банків» до студентської збірки факультету економічних наук ЧНУ імені П. Могили (листопад 2024 р.).

Для досягнення поставлених завдань у першому розділі досліджено теоретичні основи управління рентабельністю активів банків. Зокрема, нами було визначено економічну сутність поняття «банк», «рентабельність активів», визначено принципи, методи та фактори впливу на управління рентабельністю активів банку.

У другому розділі удосконалено методичні основи дослідження управління рентабельністю банків. Було визначено, що для перевірки висунутої гіпотези слід здійснити кореляційно-регресійний аналіз, в рамках якого буде побудована багатофакторна модель.

У третьому розділі здійснено емпіричний аналіз сучасного стану рентабельності активів банків України та фінансового стану банків. В рамках цього розділу було проаналізовано загальний фінансовий стан аналізованих банків за останні 7 років. Також були визначені основні проблеми управління рентабельністю активів банків.

Четвертий розділ присвячений побудові кореляційно-регресійні моделі впливу факторів на рентабельність активів кожного аналізованого банку та інтерпретації результатів дослідження та розробці рекомендацій щодо удосконалення управління рентабельністю активів банків. Обґрунтовано ефективність рекомендацій, визначено напрямки подальших досліджень.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи магістра. Робота складається зі вступу, основної частини (чотирьох розділів), висновків та списку використаної літератури та додатків. Повний обсяг роботи становить 84 сторінок тексту. Список використаних джерел налічує 74 найменувань. Робота містить 6 таблиць, 9 рисунків та 10 додатків.

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНІСТЮ АКТИВІВ БАНКІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

1.1 Економічна сутність управління рентабельністю активів банків

Фінансовий сектор грає ключову роль у сучасній економіці, зокрема завдяки функціонуванню банківської системи, котра сприяє стабільності фінансових ринків і загальному економічному розвитку. В умовах економічної нестабільності в Україні, виникає проблема в ефективному управлінні рентабельністю банківських активів, що є важливим для підтримки стійкості фінансової системи та збереження довіри суспільства до банківських установ.

Попри численні дослідження, присвячені проблемам діяльності банків, науковці досі не дійшли до єдиного загально прийнятого визначення поняття «банк». Вперше поняття фінансової установи було визначено законом «Про Національний банк України» [1], де такою визнавалась юридична особа, що проводить одну або кілька операцій, які можуть виконуватися банками, за винятком залучення вкладів. Законодавство про фінансові послуги характеризує це питання докладніше, і згідно ст. 1 Закону «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг» [2], фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру. Згідно Закону України "Про банки та банківську діяльність" [3], банк – це юридична особа, яка має ліцензію на здійснення банківської діяльності та виконує банківські операції від свого імені та за рахунок власних або покладених на неї коштів, а також надає фінансові послуги. Банківська установа - це юридична особа, яка має ліцензію на здійснення банківської діяльності або надання послуг у сфері фінансових послуг. Надавати фінансові послуги мають право фінансові установи та інші особи, які отримали відповідну ліцензію (ліцензії), крім випадків, передбачених частинами третьою - п'ятою статті 13 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» та спеціальними законами [4]. Ліцензія включає право здійснювати

діяльність з надання однієї чи декількох фінансових послуг, зазначених у такій ліцензії, можливість надання яких передбачено законом для надавача фінансових послуг певного виду. Спеціальним законом може бути визначена необхідність отримання окремої ліцензії, яка включає право здійснювати діяльність з надання певної фінансової послуги.

Економічний підхід до визначення сутності банку передбачає розгляд банківської установи як суб'єкта економічної діяльності з метою дослідження їх ролі у економічній системі [5]. Згідно з цим підходом, банк є фінансовою установою, яка виконує низку ключових функцій, що сприяють економічному зростанню та фінансовій стабільності. Банківські установи забезпечують ефективний розподіл капіталу в економіці, виступаючи посередниками між вкладниками, які володіють надлишковими фінансовими ресурсами, та позичальниками, що потребують інвестицій [6]. Банки надають консультаційні послуги з фінансового планування, інвестування та управління активами, сприяючи клієнтам у прийнятті обґрунтованих фінансових рішень. Вони здійснюють платіжні операції та розрахунки між різними суб'єктами господарювання, що забезпечує ефективну циркуляцію грошових коштів в економіці. Крім того, банки надають кредити та інші фінансові послуги, що гарантують ліквідність коштів клієнтів та сприяють безперебійному функціонуванню економічної системи. Акумулюючи заощадження від населення та підприємств, банки трансформують їх у кредити та інвестиції, що стимулює економічний розвиток.

Таким чином, економічний підхід до визначення сутності банку підкреслює його ключову роль у сприянні ефективному розподілу фінансових ресурсів, управлінні ризиками, забезпеченні ліквідності та підтримці стабільності фінансової системи.

У свою чергу, фінансова стабільність є ключовим поняттям у фінансовій теорії та практиці. Сутність поняття «фінансова стабільність» полягає в здатності фінансової системи функціонувати ефективно та безперебійно, навіть за умов економічних шоків або нестабільності [7]. Фінансова стабільність

характеризується стійкістю та надійністю фінансових інститутів, ринків та інфраструктури, які забезпечують ефективний розподіл ресурсів, управління ризиками та підтримку економічного зростання.

В.В. Вітлінський та О.В. Пернарівський розглядають фінансову стійкість як відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам [8]. В.М. Кочетков підкреслює, що фінансова стійкість – це спроможність банку як системи до трансформування ресурсів банку (персоналу, фінансових ресурсів, активів, обладнання та інформаційних технологій) із максимальною ефективністю і мінімальним ризиком виконувати свої функції у ринковому середовищі попри вплив ендогенних та екзогенних факторів [9].

Поняття «фінансова стійкість» є системоутворюючою складовою частиною визначення поняття «стійкість» у сфері банківської діяльності загалом [10]. При цьому таке твердження є досить принциповим і щодо розкриття розуміння стійкості банківської системи. Ґрунтовність такого зауваження визначається тим, що на перший план виходить поняття «організаційна стійкість банківської системи», бо саме системність організації сукупності банків дає змогу виконувати ключові завдання, що постають перед банківською системою [11].

Варто також відмітити дослідження Росола У. В., Щока Н. І., Ярмолюк М. С. [12], яке виявило основні тенденції розвитку кредитного ринку України, такі як зменшення частки кредитів, наданих фізичним особам, у загальному обсязі кредитування і збільшення частки кредитів наданих суб'єктам підприємництва, переважання споживчих кредитів у структурі кредитів, наданих фізичним особам, а також зменшення іпотечного кредитування. Обсяг кредитного портфеля банків відносно активів збільшується, натомість реальна його величина скорочується, це пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля, що в свою чергу призводить до зниження дохідності кредитних операцій банків та зростання рівня кредитного ризику. Банківське кредитування для розвитку потребує досягнення умов макроекономічної стабільності, тому для покращення

ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних, політичних, соціальних умов та підтримка держави всього банківського сектору. Посилення впливу банківської системи на стабільне економічне зростання визначатиметься насамперед стабілізацією макроекономічної ситуації в державі [13], а також вирішенням проблем відновлення довіри до банківської системи, адже відсутність стабільної ресурсної бази та напрямів ефективного їх вкладення спричиняє значні фінансові втрати для як для самих банків, так і для країни.

Основні аспекти фінансової стабільності включають стійкість фінансових інститутів, ефективність фінансових ринків, стабільність фінансової інфраструктури, управління системними ризиками, а також розробку та впровадження ефективної регуляторної та наглядової політики. Стійкість фінансових інститутів означає здатність банків, страхових компаній та інших фінансових установ витримувати фінансові кризи, зберігаючи ліквідність і платоспроможність. Ефективність фінансових ринків характеризується безперебійним функціонуванням ринків капіталу, облігацій, валют та інших фінансових інструментів, що сприяє стабільності цін та доступу до фінансування [14]. Стабільність фінансової інфраструктури визначається надійністю платіжних систем, клірингових та розрахункових механізмів, які забезпечують безперебійне проведення фінансових операцій. Управління системними ризиками включає ідентифікацію, оцінку та контроль ризиків, які можуть призвести до системних криз, таких як кредитний, ринковий та операційний ризику.

Банківська система України функціонує на основі дворівневої моделі, що забезпечує її стабільність і ефективність [15]. На першому рівні знаходиться Національний банк України (НБУ) – центральний банк держави, який виконує регуляторні, контрольні та наглядові функції. НБУ є відповідальним за розробку та впровадження монетарної політики, контроль за діяльністю банків та забезпечення фінансової стабільності [16]. Він виступає емісійним центром, здійснює регулювання грошового обігу, встановлює норми та стандарти, які визначають функціонування банківської системи загалом.

На другому рівні розташовані комерційні банки, які можна класифікувати за універсальністю послуг, формою власності та спеціалізацією. До універсальних належать установи, що обслуговують різні сегменти клієнтів, включаючи фізичних осіб, малий бізнес та корпоративних клієнтів. Спеціалізовані банки концентруються на певних напрямках, таких як іпотечне кредитування чи інвестиційна діяльність [17]. Банки з іноземним капіталом активно впроваджують міжнародні стандарти, водночас державні банки виконують важливу соціально-економічну роль, зокрема підтримку інфраструктурних проєктів та малого бізнесу.

Важливим аспектом банківської системи є її регулювання та нагляд, що здійснюється на основі поєднання централізованого встановлення загальних рекомендацій НБУ та їх адаптацію кожним банком відповідно до його специфіки. НБУ розробляє нормативно-правові акти, що охоплюють ключові напрями діяльності банків: дотримання мінімальних резервних вимог, достатність капіталу, управління ризиками, забезпечення ліквідності та протидію відмиванню коштів. Наприклад, центральний банк встановлює мінімальні нормативи ліквідності (LCR, NSFR) чи ліміти ризиків, що визначають максимальну концентрацію кредитного портфеля на певному секторі чи групі пов'язаних осіб.

Однак, загальні рекомендації, розроблені НБУ, не враховують особливостей всіх банків, оскільки кожен з них працює у специфічних ринкових умовах. На основі регуляторної бази кожна фінансова установа формує власні детальні політики, адаптуючи їх до своєї бізнес-моделі. Наприклад, універсальні банки можуть приділяти більше уваги управлінню кредитними ризиками в роздрібному сегменті, тоді як спеціалізовані банки – контролювати операційні ризики у вузькому сегменті діяльності. Водночас банки з іноземним капіталом можуть застосовувати власні стандарти материнських установ, інтегруючи їх із вимогами НБУ.

Отже, НБУ виконує функцію макрорегулятора, формуючи фундаментальні принципи функціонування банківської системи, а банки, у свою чергу,

розробляють детальні стратегії й операційні плани, враховуючи як регуляторні вимоги, так і особливості власної діяльності. Такий підхід забезпечує баланс між централізованим регулюванням і гнучкістю в адаптації до ринкових умов, сприяючи стабільності та ефективності банківської системи України.

Проблема забезпечення фінансової стійкості та надійності комерційних банків є загально визнаною світовою проблемою [18]. За даними досліджень Міжнародного валютного фонду, у період з 1980 р. більше двох третин країн – членів МВФ зіткнулися з економічними труднощами, пов'язаними з проблемами у банківському секторі. Для достовірної оцінки фінансового стану банків світовою практикою було створено багато рейтингових систем, що покликані надавати об'єктивну інформацію про фінансовий стан банківських установ. В Україні існуючі рейтингові системи які використовуються для визначення фінансового стану банків майже відсутні. Рейтингові агентства, що присвоюють рейтинги банкам не охоплюють і половини діючих установ, а методи рейтингових процедур є комерційною таємницею цих агентств.

Стабільний фінансовий стан банків та їх надійність у сучасному світі є дуже важливими для економіки країни [19]. Одним із основних завдань в діяльності банків є дослідження складників доходів та витрат, особливостей їх формування, оскільки прибутковість (збитковість) є ключовим елементом під час оцінки ефективності функціонування банків на ринку банківських продуктів і послуг. Ефективність функціонування комерційних банків впливає не тільки на стан ринку банківських продуктів і послуг, а й на економічний розвиток країни. Фінансова стійкість банків відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності економіки, оскільки банки є ключовими інститутами фінансової системи, їхня стійкість є критично важливою для підтримки довіри учасників ринку та загальної стабільності фінансової системи. Забезпечення довіри та стабільності фінансової системи є однією з фундаментальних функцій банків. Довіра виступає основою фінансової системи, оскільки вона регулює взаємовідносини між усіма учасниками ринку, включаючи банки, компанії, уряд та громадян.

Підрив довіри може призвести до паніки, масового виведення коштів з банків та загального знецінення фінансової системи.

Як вказувалося раніше, одним із способів забезпечення довіри є фінансова стійкість банків. Коли банки володіють достатніми резервами та капіталом для покриття ризиків, вони здатні виконувати свої функції, незважаючи на економічні труднощі. Це є важливим для стабільності фінансової системи, оскільки банки виконують низку ключових функцій, таких як зберігання грошових коштів, надання кредитів та здійснення платіжних операцій.

Також важливою є прозорість та ефективність регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Ефективні механізми контролю з боку регуляторів сприяють забезпеченню довіри учасників ринку. Крім того, впровадження міжнародних стандартів та нормативно-правового середовища сприяє створенню єдиної системи управління ризиками та фінансової стійкості, що посилює довіру до фінансової системи в цілому.

Фінансовий стан банківської системи впливає на функціонування економіки країни загалом через поєднання в собі функцій фінансового посередника, інвестиційної установи. Політична та економічна криза, які охопили України останнім часом вплинула негативно на стан показників банківської системи країни [20]. Фінансова стійкість банків відіграє також провідну роль у забезпеченні стабільності економіки в аспекті фінансування. Банки надають кредити та фінансування реальному сектору економіки. Їхня стійкість дозволяє забезпечити постійний доступ до кредитних ресурсів для підприємств та громадян.

Фінансування економіки є ключовим процесом, який забезпечує розвиток та стабільність економічної системи країни. Цей процес включає в себе накопичення, розподіл та використання грошових ресурсів для розвитку підприємств, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших сфер життя суспільства. Одним з основних джерел фінансування економіки є банківська система, оскільки банки надають кредити підприємствам та громадянам для

розвитку бізнесу, покупки житла та інших потреб. Вони також здійснюють платіжні операції та зберігання коштів.

Фінансування економіки важливе для забезпечення стабільного розвитку країни та підтримки соціального добробуту громадян. Це стимулює інвестиції, створення нових робочих місць та підвищення життєвого рівня населення. Дослідження, проведене в Індонезії [21], доводить, що ROA є ключовим показником, який позитивно впливає на вартість акцій банків, тоді як ROE не є визначальним фактором. Автори рекомендують інвесторам орієнтуватися на фінансові показники компаній перед ухваленням рішень про інвестування. Позитивний вплив на вартість банківських установ, зареєстрованих на фондовій біржі Індонезії, підмічають у своєму дослідженні Церія Д. Сімануланг, Юсуф Ронни Едвард, Расінта Ріа Гінтінг та Енда Новіанті Сіморангір [22].

Фінансова стійкість банків є важливою для захисту вкладників, які вкладають свої гроші в банки. Стабільність банків забезпечує вкладникам мінімізацію ризику втрати збережень. Захист вкладників від втрати збережень є одним з ключових аспектів фінансової системи країни. Фінансова стійкість банків грає важливу роль у забезпеченні цього захисту. Коли банки стабільні та фінансово здорові, вони можуть ефективно управляти ризиками та забезпечувати повернення коштів вкладникам у будь-який момент.

Фінансова стійкість банків забезпечується кількома способами [23]. По-перше, банки повинні мати достатній капітал для покриття можливих збитків. Капітал дозволяє банку витримувати негативні впливи зовнішніх чинників, таких як економічні кризи або фінансові труднощі клієнтів. Крім того, банки повинні мати ефективні системи управління ризиками, які допомагають вчасно виявляти та зменшувати можливі ризики.

Для забезпечення захисту вкладників існують різні механізми. У багатьох країнах існують системи страхування вкладів, які гарантують певний рівень захисту для вкладників у разі банкрутства банку. Також існують регуляторні органи, які наглядають за фінансовим станом банків та вживають заходів для забезпечення їхньої стійкості та відповідності вимогам.

Отже, фінансова стійкість банків є критичною для захисту вкладників та забезпечення надійності фінансової системи в цілому.

Розглядаючи фінансово стійкі банки, маємо згадати і про системно важливі банки. Системно важливий банк – це банк, діяльність якого впливає на стабільність усієї банківської системи [24]. Щороку Національний банк визначає системно важливі банки та здійснює посилений нагляд за їх діяльністю. Така підвищена увага регулятора до цих установ є необхідною для підтримання фінансової стабільності. Якщо системно важливі банки функціонують неналежним чином або банкрутують, це може завдати шкоди фінансовій системі та негативно позначитися на економіці в цілому. Системно важливі банки обслуговують значну частину корпоративного і роздрібного сегменту економіки, впливаючи на грошові потоки та інвестиції [25]. Такі банки забезпечують платоспроможність фінансової системи, оскільки виконують функцію «платіжного вузлу», акумулюють та перерозподіляють капітал. Завдяки своїй значущості для ринку, системно важливі банки можуть приймати рішення, які є вигідними для них, але не оптимальними з точки зору стійкості та ефективності фінансової системи в цілому. Такі дії можуть знижувати ринкову дисципліну та викривлювати конкуренцію. Отже, підвищена увага регулятора до діяльності системно важливих установ є критично важливою для збереження фінансової стабільності.

Фінансова підтримка, надана банками, може мати додатковий ефект у стимулюванні інновацій та розвитку нових технологій [26]. Банки здатні фінансувати дослідження та розробки, що сприяють створенню нових продуктів і послуг, які, у свою чергу, можуть підтримати економічне зростання та підвищити конкурентоспроможність країни в цілому.

Отже, фінансово стійкі банки відіграють важливу роль у підтримці економічного зростання, надаючи підприємствам необхідну фінансову підтримку та сприяючи їхньому розвитку та розширенню діяльності. Фінансова стійкість банків є ключовою для забезпечення стабільності та ефективності

функціонування всієї економіки, від ринку праці до макроекономічних показників.

Для того, аби забезпечити стійкість, надійність, прибутковість та ліквідність банків, необхідно ефективно управляти активами і пасивами банківської установи [27]. У періоди фінансової кризи та нестабільності, успішне функціонування банківських установ значною мірою залежить від ефективного управління їх активами та пасивами. Це завдання є першочерговим для банківського менеджменту і потребує запровадження відповідних інструментів і методів. Управління активами та пасивами є одним з основних процесів у банківському управлінні, що характеризується комплексністю та стратегічною важливістю. Від його ефективності залежить конкурентоспроможність банку на фінансовому ринку. У процесі управління активами і пасивами менеджмент банку ставить перед собою конкретні цілі [28]. Цілі управління активами і пасивами банку включають управління процентним та валютним ризиками, забезпечення достатнього рівня ліквідності, утримання конкурентних позицій, забезпечення достатньої величини капіталу для погашення ділових ризиків та максимізації прибутку.

Одним із найважливіших економічних міркувань у 21-му столітті є підтримка прибуткової банківської системи [29]. Максимізація прибутку передбачає збільшення чистого доходу банку, що може бути досягнуто через ефективне управління активами, зниження витрат та оптимізацію операцій. Основними показниками ефективності банківської системи України є [30]:

- фінансові результати діяльності (прибуток чи збиток);
- рентабельність активів (ROA);
- рентабельність капіталу (ROE).

Інше дослідження показало, що ROE є недосконалим показником ефективності банків, оскільки він стимулює до ризикових дій [31].

Підвищення рентабельності активів сприяє максимізації прибутку банку, оскільки ефективне використання активів дозволяє генерувати більше доходів при тих самих або навіть менших витратах. Рентабельність активів (ROA) є

показником, що відображає, наскільки ефективно банк використовує свої активи для отримання прибутку [32]. Висока рентабельність активів свідчить про те, що банк отримує більше прибутку від кожної одиниці активів, що він контролює.

В умовах економічної нестабільності ефективне управління рентабельністю, в тому числі і рентабельністю активів банків стає важливим завданням для забезпечення фінансової стійкості банківського сектору. Ряд досліджень вже був проведений у цій області, що дозволяє визначити основні стратегії та підходи до управління рентабельністю активів.

Значний внесок у розробку теоретичних і практичних основ управління активами банків зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: О. В. Дзюблюк, О. Д. Заруба, А. М. Мороз, М. І. Савлук, О. Кириченко та ін. У працях науковців ґрунтовно розглянуто діяльність банківських та небанківських фінансових установ щодо управління активами, питання ресурсної політики комерційних банків, кредитної політики.

Рудика В.І. та Мамедов І.М. визначають «рентабельність» як відносний економічний показник, що відображає ефективність роботи підприємства в цілому та його окремих виробничих напрямків [33]. Цей показник характеризує інтенсивність виробництва, рівень віддачі витрат або ступінь використання наявних ресурсів. Рентабельність обчислюється як співвідношення прибутку до витрат і виступає нормою прибутку, що дозволяє порівнювати діяльність різних суб'єктів господарювання. У цьому визначенні видно чіткий зв'язок між показниками прибутку та ефективністю використання ресурсів.

Матвієнко О. С. у своїй роботі «Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні» [34] зазначає, що для збільшення ефективності управління процесом формування і розподілом прибутку банку можна запропонувати проведення заходів із збільшення процентних, комісійних та непроцентних доходів банку та зменшення рівня витрат банку за рахунок залучення більш дешевих ресурсів та підвищення частки доходних активів у загальних активах банку, збільшувати обсяг власного капіталу, наприклад за

рахунок капіталізації дивідендів, а також ефективне управління співвідношенням прибуток-ризик.

Економічна сутність управління рентабельністю активів банків полягає у забезпеченні ефективного використання банківських ресурсів для досягнення максимального фінансового результату при мінімальних витратах. Рентабельність є одним із найважливіших показників, який характеризує кінцевий результат роботи підприємства і є досить складною економічною категорією як з точки зору її трактування, так і через існування різноманітних показників, що використовуються для її оцінки [35]. Рентабельність активів (ROA) є ключовим показником, що відображає ефективність діяльності банку, оскільки показує, наскільки ефективно банк використовує свої активи для отримання прибутку.

Рентабельність активів виступає інтегральним показником оцінки прибутковості діяльності банків [36]. Саме цей показник відображає результативність, надійність і перспективи розвитку банку. Показник прибутковості банку ROA вважається коефіцієнтом, що характеризує ефективність роботи керівництва банку [37], тому ROA – показник ефективності роботи менеджерів банку, він показує, як вони справляються із завданням отримання чистого прибутку з активів банківської установи.

Як відмічає у своїй роботі Гребенюк О.О. [38], останні роки вимагають перегляду існуючих підходів до управління банківською діяльністю та розроблення нових методів управління рентабельністю банків з урахуванням як поточної ситуації, так і перспектив їх розвитку. Оцінка рентабельності банківської діяльності є одним з ключових завдань економічного аналізу, яке ґрунтується на використанні методу коефіцієнтів та трендового аналізу. Основними напрямками вдосконалення механізму управління банком є виявлення та закриття неприбуткових і неперспективних відділень, ідентифікація проблемних відділень для проведення заходів реструктуризації, оптимізація переліку послуг, реінжиніринг бізнес-процесів та покращення якості банківського обслуговування.

Проте, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень у галузі управління активами банків, багато питань залишаються недостатньо вирішеними, що унеможливорює ефективне управління банківськими активами, особливо в умовах економічної нестабільності.

Більшість наукових робіт мають лише теоретичне підґрунтя щодо управління активами та управління рентабельністю активів, а практичний аспект аналізу складається лише з аналізу динаміки та структури активів. Розроблені рекомендації, що висвітлюються у статтях, часто стосуються лише якісних характеристик та не дають чіткого алгоритму дій чи списку правил, норм чи нормативів, які б варто було притримуватися банківським фінансовим установам. Вважаємо за доцільне аналізувати ефективність управління рентабельністю активів як важливої складової для прийняття стратегічних рішень та корекції діяльності банку.

Для забезпечення стабільного розвитку банку велике значення має стратегічне управління прибутковістю [39]. Досягнення ефективного функціонування полягає у розробленні цілей і завдань, які у майбутньому стимулюватимуть зростання прибутку. Керівництво банку має не тільки здійснювати постійний аналіз фінансового стану, але й розглядати всі можливі ризики задля уникнення збитків. Вчасно виявивши недоліки діяльності банку, можна значно зменшити витрати на покриття тих втрат чи наслідків ризику задля подальшого ефективного функціонування. Банк, який піклується про свій фінансовий стан [40], намагається завжди надавати різноманітний спектр операцій та за вати кваліфікованих працівників роботою, ніколи не буде отримувати мінус у власній прибутковості, а, навпаки, буде викликати довіру серед клієнтів та примножувати успіх власної діяльності. Таким чином, ефективне управління прибутком являє собою один із головних аспектів стабільного функціонування як окремого банку, так і банківської системи загалом.

Основні аспекти управління рентабельністю активів включають оптимізацію структури активів, контроль витрат, управління ризиками,

впровадження інновацій та технологій, а також диверсифікацію доходів. Оптимізація структури активів передбачає ретельний аналіз та оптимізацію активів банку з метою забезпечення максимальної дохідності при прийнятному рівні ризику. Контроль витрат [41] спрямований на зниження операційних витрат, включаючи оптимізацію витрат на персонал, технології та операційні процеси, що сприяє підвищенню рентабельності активів. Ефективне управління кредитними, ринковими та операційними ризиками допомагає зменшити втрати та підвищити рентабельність активів. Впровадження нових технологій та інноваційних продуктів може підвищити ефективність операцій банку та сприяти зростанню рентабельності активів [42]. Диверсифікація доходів, зокрема шляхом залучення різних джерел доходів, таких як комісії, торгові операції та консалтингові послуги, допомагає збалансувати доходи банку та підвищити рентабельність активів. Українській банківській системі необхідно застосовувати більш ефективні методи та заходи управління комерційними банками для того, щоб запобігти зниженню обсягу банківського іноземного капіталу, а також підвищувати прибутковість від її функціонування [43].

Управління рентабельністю активів банків вимагає комплексного підходу, що включає аналіз фінансових показників, стратегічне планування та ефективне управління ресурсами [44]. Це дозволяє забезпечити стабільний розвиток банку та підвищити його конкурентоспроможність на ринку.

Тим не менш, управління рентабельністю активів банків у умовах економічної нестабільності є складним завданням, що вимагає ретельного аналізу факторів, розробки ефективних стратегій та постійного моніторингу умов ринку [45]. Розуміння та врахування цих аспектів дозволить банкам підтримувати стабільну фінансову позицію та конкурентоспроможність у складних умовах економічної нестабільності.

Таким чином, можемо узагальнити, що рентабельність активів банків є одним з ключових показників ефективності їх діяльності, що відображає здатність генерувати прибуток з наявних ресурсів. Управління цим показником

є важливою складовою фінансової стабільності банків та їх конкурентоспроможності.

1.2 Сучасні методи та стратегії управління рентабельністю активів банків
Національний банк України не встановлює конкретні мінімальні чи максимальні рівні рентабельності активів як нормативного показника. Однак, НБУ звертає увагу на ефективність діяльності банків та стабільність їх фінансових результатів, для яких рентабельність активів є ключовим індикатором.

Рентабельність активів використовується НБУ для оцінки ефективності управління, платоспроможності та якості активів [46]. Високий показник рентабельності активів свідчить про ефективне використання активів для генерації прибутку. Низький або негативний показник рентабельності активів може сигналізувати про ризики в управлінні банком та його стабільності. Низька рентабельність часто є наслідком проблемного кредитного портфеля.

Хоча Національний банк не фіксує нормативу рентабельності активів, у своїх регуляторних вимогах він акцентує увагу на аспектах моніторингу прибутковості. У рамках звітності банків прибутковість є одним із ключових елементів регулярного аналізу. НБУ під час здійснення нагляду може вимагати від банків збільшення резервів у разі, якщо низька рентабельність активів є результатом підвищення кредитного ризику або свідчить про недостатність резервів.

Банки з тривалою негативною рентабельністю активів перебувають під пильним наглядом НБУ, оскільки це може сигналізувати про неефективність бізнес-моделі. Банки з низькою або негативною рентабельністю активів зобов'язані подавати до НБУ план заходів для покращення фінансових показників. Національний банк також може вводити посилений нагляд за діяльністю банків, які демонструють тривалі збитки або погіршення

рентабельності активів. У разі хронічної збитковості банк може бути визнаний неплатоспроможним і підлягати санації або ліквідації.

Таким чином, хоча НБУ не встановлює чітких нормативів для рентабельності активів, цей показник є важливим інструментом для аналізу ефективності банків. Рентабельність активів враховується у контексті загального фінансового стану банку, а тривале відхилення від позитивних значень може викликати посиленій нагляд та вимогу коригувальних заходів.

Аналіз рентабельності активів банку дає змогу визначити напрями її підвищення, що в подальшому впливатиме на економічний розвиток банку. Як зазначає у своїй роботі Новіченко Л.С., врахування причинно-наслідкових зв'язків та результатів факторного аналізу є важливим для розробки напрямів підвищення рентабельності [47].

Визначення факторів, які мають найбільший вплив на рентабельність активів банків у контексті економічної нестабільності, є ключовим для розробки стратегій управління. Серед таких факторів можна виділити макроекономічні умови, стан фінансових ринків, кредитний ризик, управління активами та пасивами, а також ефективність управління власним капіталом.

Аналіз та вибір факторів, що впливають на рентабельність активів, є складним процесом, який потребує систематичного підходу та використання різних методів дослідження [48]. Комплексний підхід до аналізу та вибору факторів, що впливають на рентабельність активів, дозволяє розробити ефективні стратегії управління, спрямовані на підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності банку.

За допомогою динамічної панелі даних вивчали вплив фінансової інклюзії на ефективність банківського сектору, виміряну рентабельністю активів, для одинадцяти арабських країн протягом періоду 2012-2019 років [49]. Окрім показників фінансової доступності та технологій, аналіз включав банківські та макроекономічні змінні. Дослідження показує, що специфічні для банку змінні мають більший вплив на прибутковість банків, ніж макроекономічні змінні. Результати показують, що існує позитивний і значний вплив активів банку,

платоспроможності банку, зростання кредитування, темпів економічного зростання та рівня інфляції на прибутковість банківського сектору.

Фактори, що впливають на рентабельність активів банків, включають зовнішні та внутрішні чинники (Рис.1). Зовнішні фактори включають макроекономічні умови, такі як рівень інфляції, облікову ставку, економічне зростання, політичне та конкурентне середовище, ситуацію на міжнародних ринках. Макроекономічні умови впливають на попит на банківські послуги, вартість капіталу та рівень ризику [50].

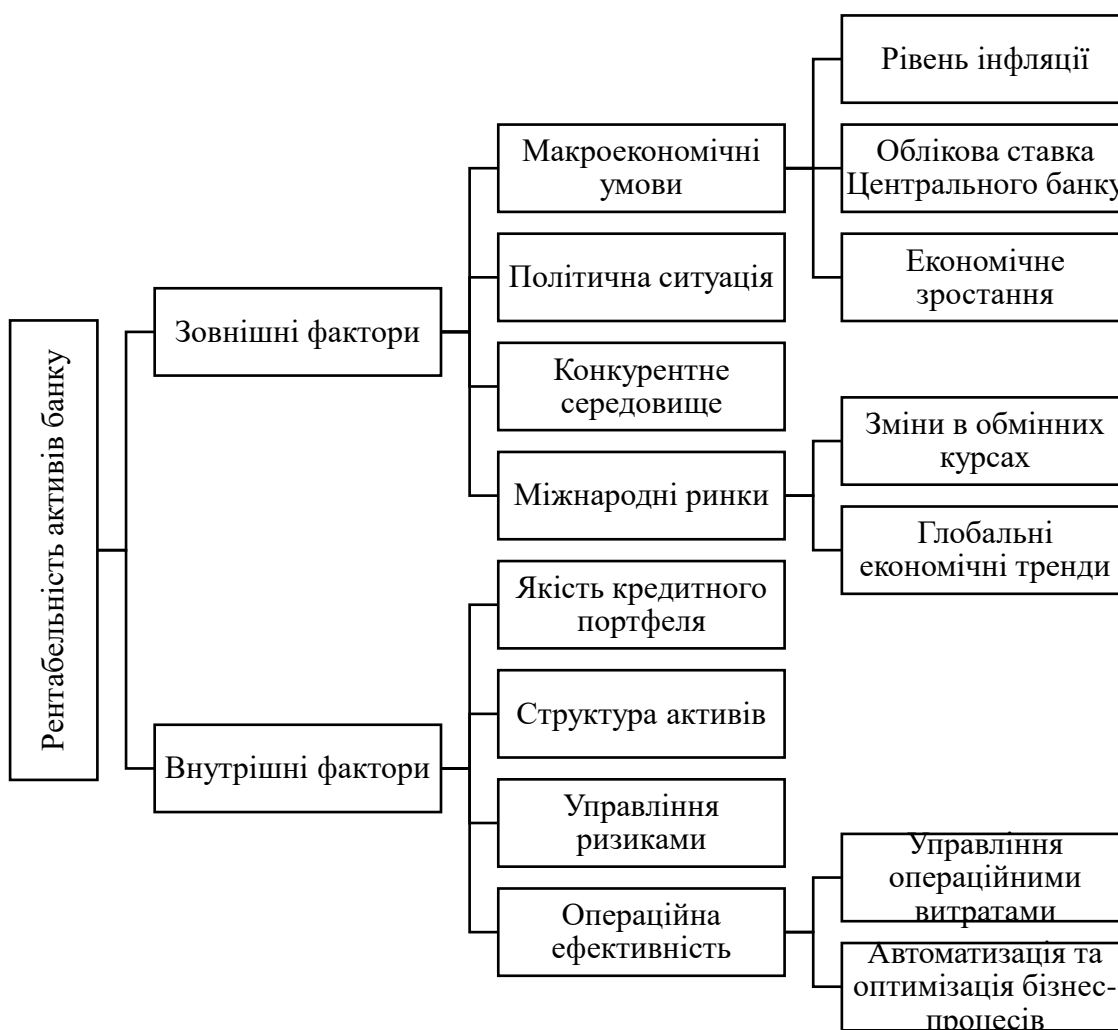

Рис.1 – Фактори впливу на рентабельність банківських активів

Джерело: складено автором на основі [47]

Рівень економічної стабільності або нестабільності впливає на попит на кредити та рівень ризиків для банків. Наприклад, під час економічного спаду

попит на кредити може знижуватися, тоді як рівень невиконання зобов'язань зростає, що знижує прибутковість банківських активів.

Політична нестабільність, війна або зміна уряду можуть суттєво вплинути на банківський сектор. Зокрема, війна в Україні створює додаткові ризики для банків, такі як руйнування інфраструктури, втрати активів та загальне зниження економічної активності.

Зростання конкуренції між банками або поява нових фінансових технологій може знизити прибутковість банківських активів. Банки змушені знижувати ставки або пропонувати більш вигідні умови, що впливає на маржинальність їхньої діяльності.

Коливання на міжнародних фінансових ринках, зміни в обмінних курсах валют та глобальні економічні тренди можуть впливати на прибутковість банків. Наприклад, зміна курсу гривні щодо долара може вплинути на вартість зобов'язань банків в іноземній валюті.

Внутрішні фактори включають ефективність управління, структуру активів, контроль витрат, управління ризиками, інновації та технології, а також диверсифікацію доходів. Ефективне управління банком передбачає оптимізацію активів для забезпечення максимальної дохідності при прийнятному рівні ризику. Контроль витрат спрямований на зниження операційних витрат, що сприяє підвищенню рентабельності активів. Управління ризиками допомагає зменшити фінансові втрати та підвищити дохідність. Інновації та технології підвищують ефективність операцій банку, сприяючи зростанню рентабельності активів. Диверсифікація доходів через залучення різних джерел доходів, таких як комісії, торгові операції та консалтингові послуги, допомагає збалансувати доходи банку та підвищити рентабельність активів.

2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ

2.1 Методи аналізу рентабельності активів банку

Метод аналізу фінансових результатів – це прийом, підхід, спосіб вивчення фінансових результатів в їх динаміці і статистиці. Методика аналізу фінансових результатів – це алгоритм, послідовність виконання методів. Інструменти аналізу дозволяють встановити й оцінити загальний фінансовий стан підприємства шляхом визначення системи послідовності проведення розрахунків фінансових результатів.

Ефективність діяльності банківських установ зазвичай пропонується аналізувати за допомогою коефіцієнтів: рентабельності активів, рентабельності капіталу, рентабельності витрат, рентабельності доходу, чиста процентна маржа, чистий спред та рівень іншого операційного доходу [51].

Аналіз рентабельності активів банків є важливою складовою оцінки їх фінансової стійкості та ефективності діяльності. Сучасні методи аналізу рентабельності активів включають як традиційні фінансові інструменти, так і новітні підходи, що враховують вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Для точного вимірювання рентабельності активів використовуються показники, що дають змогу не лише оцінити фінансові результати, а й виявити потенційні ризики, пов'язані з управлінням активами.

Рентабельність активів визначається за формулою [52]:

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток/збиток}}{\text{Середньорічна сума активів}}, \quad (1)$$

Відповідно до Рішення комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків №277 від 26.11.2003 року [53] виділяють чотири категорії банків за рівнем рентабельності, встановивши для кожної з них такі граничні значення показників:

- високорентабельні банки - рентабельність активів - більше 2%;
- достатньо рентабельні банки - рентабельність активів - від 1% до 2%;

- низькорентабельні банки - рентабельність активів - від 0% до 1%;
- неприбуткові банки - рентабельність активів - менше 0%.

Для аналізу рентабельності активів банків використовують традиційні методи аналізу. Трендовий аналіз використовується для оцінки динаміки за період. Порівняльний аналіз застосовується шляхом порівняння з середнім значенням за період, середнім показником на ринку, показниками конкурентів тощо.

Аналіз можливих фінансових рішень на основі розрахунків показників прибутковості та порівняння їх значень з нормативними дозволяє вибрати найбільш оптимальні рішення серед можливих, що позитивно впливає на ефективність управління прибутковістю та ліквідністю банку [54].

Враховуючи складність та багатоаспектність процесу управління активами та пасивами банку, з метою забезпечення адекватності управлінських впливів реальним можливостям та потребам банку в наукових роботах застосовується матричний підхід, який базується на основі побудови матриці, утвореної співвідношенням декількох параметрів (показників) залежно від поставлених завдань [55]. Перевагою цього методу є можливість врахування при виборі управлінських альтернатив впливу декількох факторів. Крім того, для рішення конкретних завдань можуть обиратись саме такі групи факторів, які найбільше з ними пов'язані, тобто забезпечується індивідуальний підхід до побудови матриці за факторними параметрами при прийнятті управлінської рішення.

Декомпозиційний аналіз DuPont розділяє рентабельність активів на 2 складові: чисту маржу та оборотність активів. Маржа відображає здатність банку контролювати витрати й ефективно управляти доходами. У свою чергу, оборотність активів відображає швидкість обертання активів. Цей метод часто використовується міжнародними рейтинговими агентствами (Fitch, Moody's тощо).

Для глибшого аналізу рентабельності активів використовуються моделі факторного аналізу, які дозволяють визначити вплив різних факторів на зміни в рентабельності активів. Одна з таких моделей – модель Дюпона, яка розкриває

взаємозв'язок між трьома основними показниками: маржею прибутку, оборотністю активів та фінансовим левериджем. Ця модель дозволяє точно визначити, які саме фактори – управлінські (внутрішні) чи зовнішні – сприяють підвищенню чи зниженню рентабельності активів банку.

Утворення прибутку банку є наслідком впливу багатьох факторів. У процесі аналізу та планування прибутку банку найчастіше розглядають лише структуру доходів і витрат банку. Однак необхідно також враховувати показники діяльності банку, які здійснюють опосередкований вплив на його величину. У практиці аналізу при визначенні даних показників широкого застосування набули факторні мультиплікаційні моделі [56].

Сучасні методи аналізу рентабельності активів також включають вивчення впливу зовнішніх та внутрішніх факторів, таких як економічна нестабільність, зміни в процентних ставках, інфляція, а також внутрішніх факторів, таких як ефективність управління ризиками, кредитним портфелем, рівень витрат на операції тощо.

Мочаліна З. М. і Поспелов О. В. побудували свій алгоритм проведення аналізу фінансових результатів, в основі якого лежить структурно-динамічний аналіз у поєднанні з факторним аналізом, оцінкою коефіцієнтів, аналізом показників рентабельності й інтегральним аналізом на кінцевому етапі [57]. Вони акцентували увагу на тому, що аналіз фінансових результатів слід проводити, дотримуючись логіку руху від загального до приватного, а далі до визначення впливу приватного на загальне. Інакше кажучи, спочатку аналізуються узагальнюючі показники фінансових результатів за видами їх діяльності (операційна, фінансова, інвестиційна) в їх динаміці, потім вивчається їх структура, визначається зміна в аналізованому періоді щодо базисного періоду або до бізнес-плану; виявляються фактори, дія яких призвела до змін.

Для факторного аналізу впливу на управління рентабельністю активів банків можна використовувати різноманітні кількісні показники, що представляють ідентифіковані фактори.

Методи стрес-тестування [10], які оцінюють стійкість банку до змін в макроекономічних умовах, також активно застосовуються для оцінки потенційних ризиків, що можуть вплинути на рентабельність активів. Цей метод базується на моделюванні кризових сценаріїв: різке падіння ВВП, девальвація національної валюти, зростання дефолтів за кредитами. В рамках цього методу оцінюється як зміна макроекономічних показників вплине на прибутковість активів.

Останнім часом на ринку банківських послуг активно розвиваються технології автоматизації та штучного інтелекту, які дозволяють значно підвищити точність прогнозів рентабельності активів. Використання великих даних і машинного навчання для аналізу поведінки активів та прогнозування ризиків дозволяє знизити можливі фінансові втрати та підвищити ефективність управління активами.

Таким чином, можемо дійти висновку, що сучасний аналіз рентабельності активів банків охоплює широкий спектр підходів, що дозволяють отримати всебічну картину фінансової ефективності банківської діяльності. Кожен з методів дозволяє глибше розуміти динаміку рентабельності активів і коригувати стратегії управління активами для досягнення максимальних результатів.

2.2. Методичні аспекти аналізу та прогнозування рентабельності активів банків

Методологія дослідження передбачає комплексний підхід, починаючи з аналізу доступної літератури та емпіричних даних для визначення теоретичних основ управління рентабельністю активів банків.

Перший етап включає системний аналіз теоретичних підходів до управління рентабельністю активів, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори в контексті банківського сектору. Це охоплює ретельне вивчення академічних публікацій, наукових статей та законодавчих актів. Теоретичний аналіз викладено в розділі 1.

Далі, здійснюється емпіричний аналіз стану банківської системи, зокрема аналізується рентабельність активів. Наступний етап передбачає аналіз показників рентабельності активів банків за останні сім років. Цей етап також передбачає збір фінансових даних з відповідних джерел, таких як фінансові звіти банків, офіційні засвідчені джерела та бази даних Національного банку України.

Вибір методу аналізу значною мірою залежить від забезпеченості емпіричними даними. З огляду на специфіку економічних досліджень методи поділяються на дві групи:

- кількісні, що базуються на використанні величин, що можна виміряти (сюди відносяться статистичний та математичний методи);
- якісні, які базуються переважно на словесному описі, інтерпретації, поясненні властивостей досліджуваного об'єкта.

Математичні (економетричні) методи зводяться до кількісного вираження причинно-наслідкових зв'язків досліджуваної реальності: збір, аналіз та інтерпретація даних, побудова математичної або економетричної моделі процесу чи явища. Даний метод підходить для будь-якого дослідження, однією із задач якого є визначення взаємозв'язків між явищами або процесами.

Застосування методів факторного аналізу дозволить виявити вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на рентабельність активів банків. Це включає в себе використання статистичних інструментів для визначення вагомості кожного фактору та його взаємозв'язку з рентабельністю.

Статистичний метод дозволяє формалізувати та математизувати економічні явища та процеси. Цей метод є ефективним інструментом перевірки та верифікації гіпотез і підходить для будь-якого дослідження, предмет якого має кількісні або якісні ознаки.

Такий підхід дозволить систематично проаналізувати теоретичні аспекти управління рентабельністю активів та практичні результати показників рентабельності банків для визначення конкретних факторів, які впливають на їх ефективність у контексті економічної нестабільності, оскільки дозволяє

встановити причинно-наслідкові зв'язки між змінними та забезпечити точний аналіз динаміки рентабельності активів.

Аналіз основних показників діяльності банку варто розпочинати з оцінки його активів і пасивів. Дослідження активів банку полягає у використанні аналітичних прийомів, спрямованих на визначення загального обсягу коштів, які перебувають у розпорядженні банку, їх структури і динаміки в аналітичному періоді [58].

Для моделювання та аналізу використано регресійний аналіз, який дозволяє оцінити вплив незалежних змінних (факторів) на залежну змінну (рентабельність активів). Регресійний аналіз вибрано через його здатність забезпечувати кількісну оцінку впливу кожного фактора та можливість врахування мультиколінеарності між змінними. Для забезпечення точності та надійності результатів проведено кореляційний аналіз, який допоможе виявити взаємозв'язки між змінними та знизити ризик мультиколінеарності.

Специфічні характеристики сфери фінансових відносин враховані через включення макроекономічних показників, таких як рівень інфляції, зміна облікової ставки, валовий внутрішній продукт (ВВП), рівень безробіття та зміни обмінного курсу валют встановленого НБУ. Ці показники вибрані через їх значний вплив на фінансові показники банків та їх здатність відображати загальний стан економіки. Крім того, враховано внутрішні показники ефективності управління банками, такі як контроль витрат, управління ризиками, інновації та технології, а також диверсифікація доходів.

Слід відзначити, що в контексті кожного окремого банку різні фактори в різному ступені впливатимуть на формування показників рентабельності [59]. Тому, необхідно чітко розуміти напрями і ступінь кожного фактору на рентабельність того чи іншого банку.

Процедура аналізу включатиме кілька етапів:

1. Збір та обробка даних з надійних джерел, таких як фінансові звіти банків, макроекономічні показники та галузеві аналітичні звіти.

2. Аналіз фінансового стану, фінансового результату та показників діяльності банку, обраних для регресійного аналізу

3. Використання регресійного аналізу для оцінки впливу незалежних змінних на рентабельність активів, шляхом розрахунку кореляції між рентабельністю активів та змінними. На цьому етапі виключаються всі змінні, що мають слабкий або відсутній зв'язок.

4. Проведення кореляційного аналізу для виявлення взаємозв'язків між змінними. На цьому етапі для уникнення мультиколінеарності виключаються всі змінні, що мають сильний або помірний зв'язок з іншими змінними.

Для змінних, що мають сильну або помірну кореляцію з рентабельністю активів та слабку або відсутню кореляцію з іншими змінними розраховується багатофакторна модель впливу факторів на рентабельність активів. Всі моделі перевіряються на адекватність та статистичну значимість.

Якщо існує декілька пар таких змінних, то модель розраховується для кожної пари. Вибір основної моделі здійснюється на основі результатів перевірки на адекватність та статистичну значимість.

У випадку, якщо після виключення усіх змінних, що мають слабку або відсутню кореляцію з рентабельністю активів, залишаються лише змінні, що мають високу або помірну кореляцію з іншими змінними, розраховується однофакторна модель впливу змінної, що має найбільшу кореляцію з показником рентабельності активів.

5. Інтерпретація результатів аналізу для визначення найбільш значущих факторів та їх впливу на рентабельність активів.

6. Розробка рекомендацій щодо підвищення рентабельності активів на основі отриманих результатів.

Таким чином, цей підхід дозволяє комплексно оцінити фактори, що впливають на рентабельність активів банків, та розробити ефективні стратегії управління для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності банків.

Оцінка регресійної моделі буде зроблена шляхом розрахунку наступних показників: кореляція (множинний R), R^2 , стандартна помилка, F-статистика (F-тест), значимість F , середня помилка апроксимації.

Множинний R відображає силу кореляції між незалежними змінними та залежною змінною. Вищий показник свідчить про сильнішу кореляцію. Значення кореляції більше 0,7 свідчить про наявність сильного зв'язку між змінними. Значення кореляції від 0,3 до 0,7 вказує на наявність помірному зв'язку. Кореляція менше 0,3 говорить про слабкий зв'язок або відсутність зв'язку між аналізованими показниками.

R -квадрат відображає частку варіації залежної змінної, яку можна пояснити за рахунок незалежних змінних. Вищий показник свідчить про кращу пояснювальну здатність моделі.

Стандартна помилка відображає середню величину помилок прогнозу. Нижче значення свідчить про вищу точність прогнозів моделі. Стандартну помилку можна використовувати для порівняння точності різних моделей. Модель з меншою стандартною помилкою є більш точною у прогнозуванні залежної змінної.

F-статистика відображає загальну значущість моделі. Вищий показник свідчить про те, що модель є більш значущою з точки зору статистики. Значення F-статистики більше 1 свідчить про те, що модель має певну пояснювальну силу. Чим більше значення F-статистики, тим більша ймовірність того, що нульова гіпотеза може бути відхилена.

Значимість F відображає ймовірність того, що модель є значущою. Низьке значення (менше 0.05) вказує на те, що модель є статистично значущою. Значимість F дозволяє порівняти F-статистику з критичним значенням на обраному рівні значущості (наприклад, 5%). Якщо значимість F менше рівня значущості, нульова гіпотеза відхиляється, і модель визнається статистично значимою.

Аналіз залишків дозволяє оцінити точність моделі та виявити будь-які систематичні помилки. Важливо враховувати середню помилку апроксимації для оцінки загальної точності моделі.

Використання кількісних показників дозволяє провести детальний факторний аналіз та визначити, які фактори мають найбільший вплив на рентабельність активів банків, що є критично важливим для розробки ефективних стратегій управління.

3. ЕМПІРИЧНИЙ АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз сучасного стану банківської системи України

З метою сприяння безпеці та фінансовій стабільності банківської системи України Національний банк України здійснює нагляд та регулювання діяльності банків. Банківський нагляд дає клієнтам, вкладникам, кредиторам і позичальникам впевненість у тому, що банки працюють стабільно і своєчасно і в повному обсязі виконують свої зобов'язання. НБУ здійснює моніторинг основних показників діяльності банків, а також поширює основні фінансові показники [60], що характеризують стан розвитку банківського сектору України в цілому, фінансовий стан банків, які мають банківську ліцензію та подають звітність до Національного банку, а також показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг.

Відповідно до даних НБУ [24], проаналізуємо основні показники банків протягом 2017-2023 років. Динаміка активів, капіталу та зобов'язань банків представлено в Рисунок 2. Можемо помітити, що протягом аналізованого періоду всі показники банків зросли, при чому станом на 31 грудня 2023 відносно 31 грудня 2016 активи зросли на 134%, капітал зріс на 139%, зобов'язання зросли на 134%.

Розглядаючи структуру активів банків та її динаміку (Рис. 3), можемо звернути увагу на зростання вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції: вони зросли в 3,4 рази відносно даних станом на 31 грудня 2016 року. У той же час можемо спостерігати, що кредити надані клієнтам зросли лише на 2%. Значне зростання вкладень в цінні папери та довгострокові інвестиції (в 3,4 рази) може свідчити про те, що банки надають перевагу більш стабільним і менш ризикованим формам вкладення капіталу. Це може бути пов'язано з необхідністю зменшити ризики в умовах невизначеності на ринку або з прагненням збільшити доходи від інвестицій.

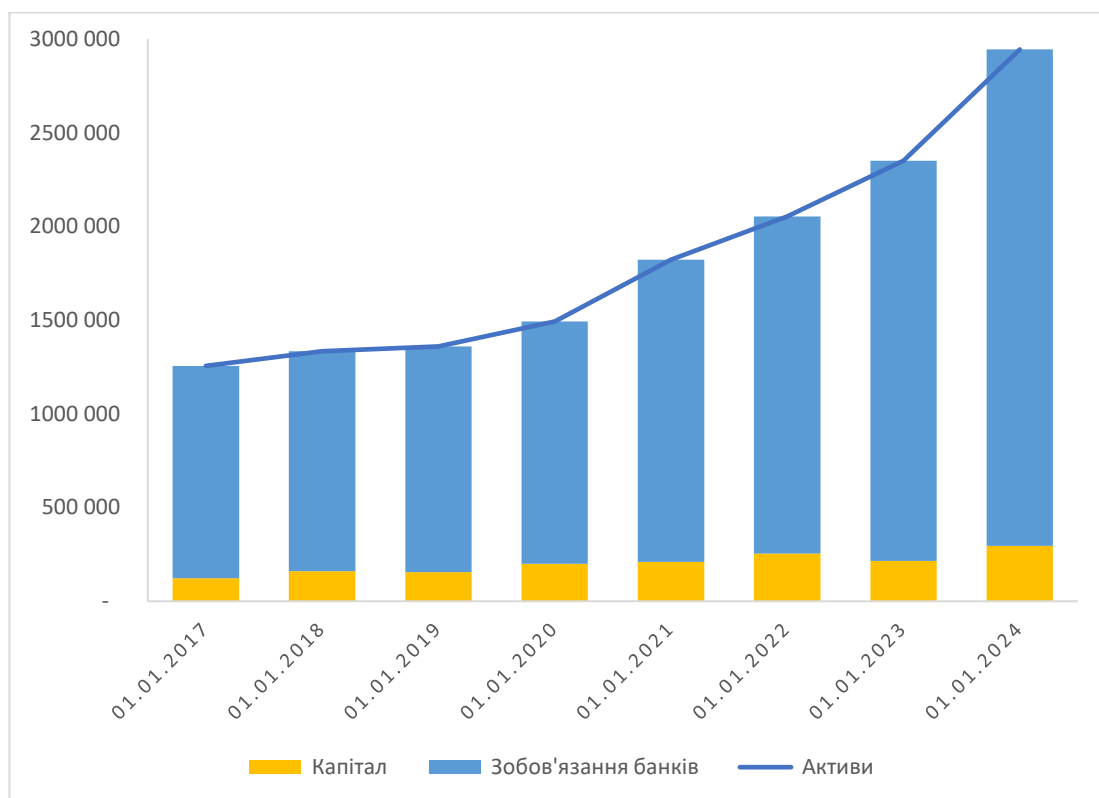

Рис. 2 – Динаміка активів, капіталу та зобов'язань банків протягом 2017-2024 років, млн грн

Джерело: складено автором на основі [24]

Незначне зростання кредитів, наданих клієнтам (лише на 2%), може свідчити про стриманість банків у розширенні кредитних програм. Це може бути пов'язано з високим рівнем ризику неповернення кредитів або з обережною кредитною політикою банків, спрямованою на збереження ліквідності та стабільності.

Банки можуть змінювати стратегії управління активами, зосереджуючись на диверсифікації інвестиційного портфеля та зменшенні залежності від кредитування. Це може бути відповіддю на зміни в економічному середовищі або на нові регуляторні вимоги.

Загалом, така динаміка структури активів банків може свідчити про їх адаптацію до нових умов ринку та зміну стратегії управління капіталом з метою зменшення ризиків і забезпечення стабільного зростання.

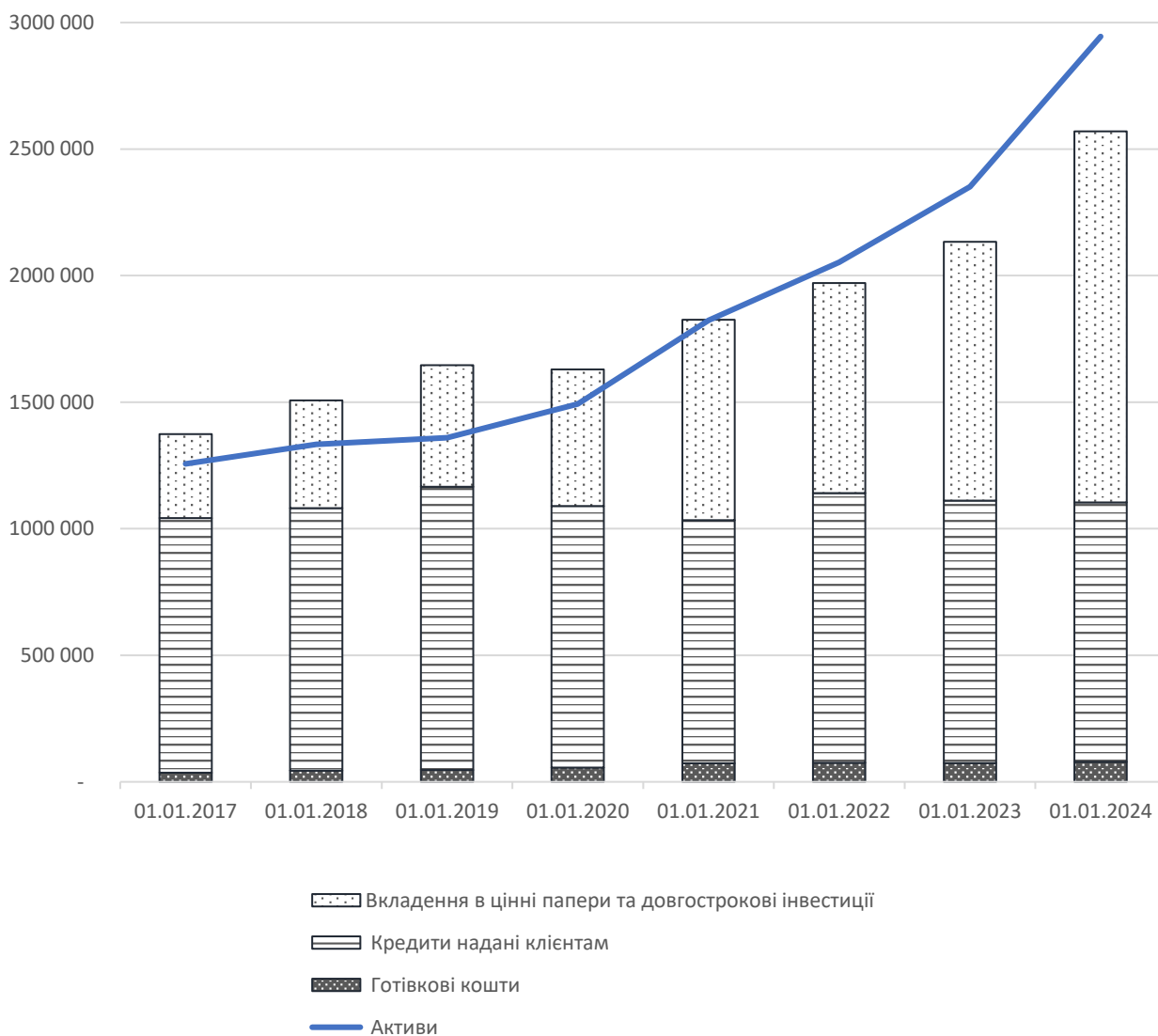

Рис. 3 – Динаміка активів та основних складових активів банків протягом 2017-2023 років, млн грн

Джерело: складено автором на основі [24]

Важливо також розглянути і прибутки банків (Таблиця 1). Можемо відмітити, що зростання доходів перевищує зростання витрат, що вказує на підвищення управління ресурсами, а також позитивно впливає на фінансовий результат. Загальний обсяг доходів у 2023 році зріс у 2,5 разів відносно 2017 року, при цьому загальний обсяг витрат збільшився лише у 1,8 рази за той же період. Можемо також зазначити, що середній темп приросту доходів склав 17,23% на рік, у той час як середній темп приросту витрат склав лише 9,86%.

Таблиця 1 – Доходи і витрати банків України протягом 2017-2023 років,
млн грн

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи	178 054	204 554	243 102	250 171	273 863	357 549	446 362
Процентні доходи	124 009	140 803	152 954	147 743	168 746	217 053	304 437
Комісійні доходи	37 138	50 969	62 057	70 640	93 162	85 622	97 061
Результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	7 224	1 853	16 225	21 507	-77	43 482	30 264
Інші операційні доходи	7 264	8 589	8 147	6 813	7 488	8 126	9 955
Інші доходи	1 349	1 809	2 809	2 705	3 175	2 413	2 588
Повернення списаних активів	1 070	532	909	763	1 370	853	2 056
Витрати	204 545	182 215	184 746	210 445	196 488	335 628	363 527
Процентні витрати	70 971	67 760	74 062	62 895	51 097	65 358	103 043
Комісійні витрати	9 650	13 159	18 096	24 132	35 186	35 449	47 084
Інші операційні витрати	11 719	16 800	11 790	16 405	18 244	17 875	18 469
Загальні адміністративні витрати	44 202	53 670	62 936	69 437	78 293	82 434	92 325
Інші витрати	15 116	2 011	2 379	2 728	3 855	5 951	8 605
Відрахування в резерви	49 206	23 758	10 714	31 037	3 448	121 204	17 813
Податок на прибуток	3 681	5 057	4 769	3 811	6 364	7 356	76 188
Чистий прибуток (збиток)	-26 491	22 339	58 356	39 727	77 376	21 921	82 835

Джерело: складено автором на основі даних [24].

Найбільшу частку в доходах складають процентні доходи, що становили 68,2% від загального обсягу доходів. Можемо спостерігати незначне зниження частки процентних доходів у 2023 році відносно 2017 року, коли частка процентних доходів складала 69,6%. Протилежну ситуацію можемо спостерігати з часткою комісійних доходів, що зросли з 20,9% у 2017 році до 21,7% у 2023 році. Інші доходи залишаються незначними, їх частка становить менше 5%.

Суттєві зміни відбулися у структурі витрат банківського сектору. Процентні витрати зменшили свою частку з 34,7% у 2017 році до 28,4% у 2023

році, у той час як частка комісійних витрат зросла у 2,5 рази (з 4,7% до 12,9%). Загальні адміністративні витрати зросли у структурі до 25,4% у 2023 році.

Банківська система України продемонструвала значне зростання чистого прибутку у 2023 році після скорочення в 2022 році, пов'язаним з початком повномасштабного вторгнення. Тим не менш, аналізуючи чистий прибуток (збиток) маємо відмітити значні коливання у значеннях цього показника.

Серед основних показників діяльності банків НБУ окремо виділяє показник рентабельності активів. Для більш детального розуміння динаміки цього показника було розглянуто значення рентабельності активів банків станом на 1 число кожного місяця протягом 2017-2024 років (Рис. 4)

Рис. 4 – Динаміка рентабельності активів банків, 2017-2024 рр.

Джерело: складено автором на основі [24]

Рентабельність активів відображає ефективність використання банками своїх активів для отримання прибутку, тому аналіз рентабельності є доволі важливим при оцінці фінансового стану банків. З графіка видно, що протягом аналізованого періоду мала місце неприбутковість банківської системи, коли значення рентабельності становило менше 0%. Найнижчі значення рентабельності активів спостерігаємо протягом 2017 року. Поступове зростання

рентабельності активів спостерігається протягом 2018-2019 років, коливання в цей період не такі значні, проте ще іноді має місце неприбутковість. Протягом 2020 року рентабельність активів мала незначний спад через пандемію COVID-19, що вплинула на платоспроможність клієнтів та кредитний портфель банків, тим не менш, можемо звернути увагу на те, що коливання в цей рік не були значними, що говорить про підвищення ефективності управління рентабельністю активів. Про підвищення ефективності управління рентабельністю активів, а також ефективне реагування на зміни та адаптацію до нових умов, говорить і повернення до зростання у 2021 році. Негативний вплив війни в Україні, який спричинив зниження рентабельності активів та значні операційні витрати, можемо спостерігати у 2022 році. У 2023 році спостерігаємо стабільне відновлення з досягненням нових максимумів на початку 2023 року (7,5%), що свідчить про ефективні антикризові заходи та адаптацію банківської системи. У той же час, можемо спостерігати більш суттєві коливання рентабельності активів, ніж до початку повномасштабного вторгнення.

Таким чином, можемо зробити висновок, що банки успішно відновили рентабельність активів після кризових періодів, тим не менш адаптація займає певний час. У короткостроковій перспективі рентабельність активів може залежати від політичної та економічної стабільності країни, ефективності управління ризиками та доступу до ресурсів. Тому вважаємо за доцільне проаналізувати рентабельність активів детальніше.

Джерелами інформації для дослідження виступили офіційні фінансові звіти банків, а також бази даних Національного банку України, державної служби статистики, академічні публікації, наукові статті, законодавчі акти та інші авторитетні джерела, що стосуються банківської діяльності та фінансового регулювання. Здійснення аналізу базується на фінансових звітностях окремих банків за попередні 7 років.

Обґрунтування вибору конкретних банків базується на кількох ключових факторах, що відображаються у їхній фінансовій діяльності та розмірах операцій.

1. Розмір та обсяги активів: Вибір банків з найбільшими обсягами активів дозволяє оцінити вплив розміру активів на рентабельність. Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Райффайзен Банк та Укргазбанк є великими установами з високими обсягами активів, що робить їхню діяльність ключовою для аналізу. Протягом чотирьох кварталів 2023 ці банки склали топ-5 найбільших банків України за обсягами активів (Табл.2).

Таблиця 2 – Топ-5 банків за обсягами активів протягом чотирьох кварталів 2023 року

Активи, млн грн	За I квартал 2023	За II квартал 2023	За III квартал 2023	За IV квартал 2023
Приватбанк	747 829	761 943	798 779	878 250
Ощадбанк	305 841	324 741	343 000	369 648
Райффайзен Банк	271 116	279 112	263 459	285 417
Укргазбанк	184 304	187 427	196 352	203 552
Укрексімбанк	161 091	167 972	166 436	190 283

Джерело: складено автором на основі даних Міністерства фінансів України [61]

2. Клієнтська база та портфель коштів суб'єктів господарювання: Банки, які залучають найбільші обсяги коштів від клієнтів, мають розгалужену клієнтську базу та активну фінансову діяльність. Аналіз рентабельності активів цих банків може виявити, як вони оптимізують управління цими ресурсами.

3. Рівень конкурентоспроможності: Аналіз рентабельності активів цих установ може показати їхню конкурентоспроможність у порівнянні з іншими банками на ринку. Це важливо для визначення тенденцій управління активами та їхнього впливу на позицію на ринку.

4. Системно важливі банки: Системно важливі банки мають найбільший обсяг активів і зобов'язань, що робить їх основними учасниками на фінансових ринках. Їхнє ефективне управління активами є критичним для забезпечення стабільності всієї банківської системи. В умовах економічної нестабільності, ефективність функціонування цих банків стає ще важливішою, оскільки їхній стан може визначати загальний рівень довіри до фінансового сектору. Всі ці банки були визначені НБУ як системно важливі банки [24].

Враховуючи вищенаведені аспекти, обрані банки надають широкий спектр можливостей для глибокого аналізу управління рентабельністю їхніх активів та вивчення впливу фінансових стратегій на їхню діяльність у контексті економічної нестабільності. Нижче наведено характеристику кожного банку.

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» є одним з найбільш динамічних кредиторів і входить до переліку великих платників податку. АТ КБ «ПриватБанк» визначено системно важливим банком. АТ КБ «ПриватБанк» є універсальним банком з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі.

Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Загальна кількість відокремлених підрозділів Банку, які зареєстровані в Державному реєстрі банків, становить 1,209 підрозділів, в т.ч. 9 філій, 1 представництво і 1,199 відділень різних класифікаційних груп (77 з яких тимчасово припинили діяльність).

Таким чином, забезпечуючи надійні сервіси, як цифрові, так і за допомогою фізичної інфраструктури, ПриватБанк відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності України.

Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк» (АТ «Ощадбанк») – один з найбільших публічних банків в Україні. На початку 2024 був внесений Національним банком України до переліку системно важливих банків України. З початком масштабного вторгнення РФ в Україну Ощадбанк як установа критичної інфраструктури перш за все сконцентрував зусилля на забезпеченні стабільної і безперебійної роботи на всіх рівнях (робота відділень, банкоматів, мобільного додатку, чат-боту, контакт-центру, мережі терміналів тощо). Станом на 31 грудня 2023 Ощадбанк надає банківські послуги в близько 1,2 тисяч відділеннях у всіх контрольованих регіонах України.

Ощадбанк є учасником спільної мережі системно важливих банків України Power Banking, що створена за ініціативи НБУ і складається з установ, які надаватимуть банківські послуги (отримання готівки, платежі, перекази, обмін

валют) навіть в умовах тривалої відсутності електроенергії. Протягом 2023 року Ощад залишався одним з ключових банків з підтримки бізнесу та економіки України. Бізнес-клієнтам було надано 13,3 млрд грн кредитних коштів. Гроші на розвиток бізнесу отримали більше 4 500 підприємств, в яких працюють близько 120 тисяч українців.

Банк є достатньо капіталізованим, забезпечує прибуткову діяльність і дотримується вимог НБУ. Чистий прибуток Ощадбанку за результатами 2023 року становить 5 978,3 млн грн, позитивний фінансовий результат насамперед забезпечено високою адаптивністю банку до умов воєнного стану. Банк демонструє висхідну динаміку комісійного доходу попри втрату частини відділень на тимчасово окупованих територіях та перепони в роботі, пов'язані з війною.

«Райффайзен Банк» – найбільший український банк з іноземним капіталом. На 68 % належить австрійському Raiffeisen Bank International.

У мережі Райффайзен Банку на кінець 2023 року нараховувалось 320 відділень, при цьому внаслідок бойових дій та окупації частини території України обслуговування клієнтів відбувалося у 301 відділенні, з яких:

- 296 повнофункціональних відділень, які надають повний перелік банківських послуг усім групам клієнтів: приватним особам, клієнтам мікробізнесу, малого бізнесу та корпоративного сегменту;
- 3 преміальних центри, які обслуговують фізичних осіб преміального сегменту;
- 1 центр обслуговування корпоративних клієнтів (ЦОКК);
- 1 центр дистанційного обслуговування Преміум клієнтів та клієнтів бізнес-банкінгу.

Із початком війни Райффайзен Банк продовжив підтримку економіки України, надавши із лютого 2022 року майже 190 млрд грн нових кредитів [16]. У 2023 році, як і роком раніше, кредитна підтримка Райффайзен Банку була спрямована, головним чином, на фінансування критичних для країни галузей – аграріїв, роздрібною торгівлі, постачальників палива, фармацевтики. Банк зберіг

лідерство в співпраці з клієнтами АПК із часткою 20% на ринку. Лише за звітний рік 32,6 млрд грн нових кредитів від Райффайзен Банку допомогли аграріям провести посівну та зібрати урожай, фінансувати поточні видатки та інвестиційні проєкти. 2023 рік Райффайзен Банк завершив із прибутком 4,8 млрд грн (четвертий найкращий результат на ринку), що майже втричі більше за результат 2022 року. Із приростом активів на 13,7% до 189,2 млрд грн, він зберіг свою позицію четвертого банку на ринку.

У 2023 році Райффайзен Банк посилив свою лідируючу позицію в обслуговуванні юридичних осіб. Третій рік поспіль він є №1 за показником NPS корпоративного бізнесу. І ця довіра та високе визнання стали ще одним свідченням спільного творення банком і бізнесом фундаменту відбудови країни

Райффайзен Банк працює як універсальний банк, надаючи широкий перелік фінансових послуг різним клієнтським сегментам – роздрібним та корпоративним клієнтам, малому та середньому бізнесу, фінансовим установам. Послуги банку надаються через загальнонаціональну мережу відділень, банкоматів, центрів самообслуговування, а також через digital-канали (інтернет-банкінг і мобільний додаток) та мобільних банкірів. Банк прагне дотримуватися високих стандартів якості обслуговування клієнтів, використовуючи свій багаторічний досвід на ринку та кращі практики інших дочірніх компаній Райффайзен Банк Інтернаціональ.

Стратегія Райффайзен Банку орієнтована на втілення інновацій задля побудови з клієнтами взаємодії високої якості, яка ґрунтується на розвитку та трансформації у сфері цифрових технологій – сервісів, продуктів, комунікацій. Банк має за мету подальший розвиток у відповідності до високих стандартів групи Райффайзен Банк Інтернаціональ і найкращої світової банківської практики, а також утримання лідерських позицій у визначених сегментах банківського ринку в Україні. Банк пропонує банківські послуги в сегментах корпоративного бізнесу, роздрібною бізнесу, казначейських операцій та інвестиційного банкінгу.

АТ АБ Укргазбанк – український банк, заснований у 1993 році. Банк на

94,9% належить державі. Банк включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України та переліку уповноважених банків України, що залучаються до роботи в умовах особливого періоду. З початком повномасштабного вторгнення банк продовжував функціонувати як універсальний банк з повним спектром банківських послуг.

Банк приймає активну участь у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримка та стабільність функціонування банківського сектору. АБ «УКРГАЗБАНК» надає такі послуги:

1. Приймає вклади від фізичних і юридичних осіб
2. Надає кредити
3. Здійснює платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон
4. Проводить операції з обміну валют
5. Проводить операції з цінними паперами
6. Проводить операції торговельного фінансування
7. Надає інші банківські послуги своїм клієнтам

АТ «Укрексімбанк» є акціонерним товариством, 100% акцій якого належать державі в особі Кабінету Міністрів. Структура АТ «Укрексімбанк» в Україні складається з Головного банку, 22 філій та 27 відділень.

Заснований Урядом України в 1992 році з метою реалізації державної політики в сферах промисловості, зовнішньої торгівлі, економіки та фінансів.

Статутом Банку визначено, що АТ «Укрексімбанк» засновано для залучення зовнішніх і внутрішніх кредитних ресурсів в економіку України, надання та отримання кредитів від імені та за дорученням Кабінету Міністрів України (як фінансовий агент Уряду), фінансування та гарантування експортно-імпортних операцій підприємств, обслуговування державного зовнішнього боргу України, здійснення операцій на грошовому, валютному та фондовому ринку, здійснення комплексу заходів щодо фінансування інвестиційних проектів, надання банківських послуг, співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, впровадження інших видів діяльності, здійснення інших операцій відповідно до законодавства та вимог Статуту.

АТ «Укрексімбанк» успішно співпрацює з провідними міжнародними фінансовими організаціями, такими як Світовий банк, ЄБРР, KfW, NIB, IFC, з великими іноземними банками та фінансово-кредитними установами. За час своєї діяльності на міжнародних фінансових ринках та в галузі експортного фінансування Банк став прямим позичальником та гарантом 35 провідних експортно-кредитних агенцій світу.

У 2023 році Укрексімбанк заробив для держави рекордні в історії Банку 5 млрд грн. За підсумками 2023 року Укрексімбанк посів перше місце у рейтингу первинних дилерів Міністерства фінансів України. Банк займає перше місце на фондовій біржі «ПФТС» рейтингу торговців цінними паперами на фондових біржах України. АТ«Укрексімбанк» – це найбільший кредитор корпоративного бізнесу в Україні [62].

Таким чином, ми переконалися, що рентабельність активів є важливим показником, що відображає стан банку. В останні роки банки успішно відновили рентабельність активів, хоча процес адаптації потребує певного часу. У короткостроковій перспективі рентабельність активів може залежати від політичної та економічної стабільності країни, ефективності управління ризиками та доступу до ресурсів. Наступний етап дослідження передбачає детальний аналіз рентабельності активів окремих банків, що дозволить зрозуміти, як ці установи оптимізують управління своїми активами та які фінансові стратегії використовують для подолання економічної нестабільності.

3.2. Аналіз показників фінансової стійкості банків

Проаналізуємо фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» [63], які характеризують сукупний дохід, майно та джерела його фінансування, а також розрахуємо рентабельність використання активів банку за останні 7 років. Аналіз показників побудовано і розраховано на основі даних фінансових звітностей банку та представлено в Додатку А.

Як бачимо з таблиці, загальні активи банку зросли з 253,675 млн в 2017 році до 680,008 млн в 2023 році, що свідчить про стабільне зростання банку. Грошові кошти та їх еквіваленти показали зростання з 25,296 млн у 2017 році до 152,282 млн у 2023 році. Це позитивний показник, який вказує на зростання ліквідності банку. Можемо також відмітити постійне зростання інвестицій в цінні папери з 161,012 млн у 2017 році до 271,847 млн у 2023 році. Це може свідчити про активну інвестиційну стратегію банку.

Зобов'язання банку також зросли з 230,056 млн у 2017 році до 595,162 млн у 2023 році, що свідчить про збільшення обсягу залучених коштів від клієнтів.

Власний капітал банку зріс з 23,619 млн у 2017 році до 84,846 млн у 2023 році, що є позитивним показником фінансової стабільності. Незважаючи на зростання власного капіталу в абсолютних показниках, варто звернути увагу на те, що статутний капітал залишається незмінним з 2017 року. Це може свідчити про стабільну структуру капіталу банку, але також може вказувати на необхідність перегляду капітальної політики для забезпечення подальшого розвитку. Показник нерозподіленого прибутку/непокритого збитку покращується, але залишається негативним. Це вказує на те, що банк поступово зменшує свої збитки, але ще не досягнув стабільного прибутку.

Процентні доходи та комісійні доходи зростають, що свідчить про ефективну діяльність банку. Зниження процентних витрат з 18,374 млн у 2017 році до 6,616 млн у 2023 році свідчить про зменшення витрат банку на залучення коштів, що може бути результатом ефективного управління кредитною та депозитною політикою. Розглядаючи комісійні витрати, можемо помітити, що хоча комісійні витрати зростають, їхня частка у загальних доходах зменшується, що свідчить про більш ефективне управління операційними витратами.

Зростання загальної суми сукупного доходу з 19,214 млн у 2022 році до 51,215 млн у 2023 році є дуже позитивним показником, що свідчить про підвищення доходності банку.

Коефіцієнт рентабельності активів коливається і показує тренд на зниження, починаючи з 2019 року (Рис. 5). Рентабельність активів у 2023 році

знову покращується до 0,075, що свідчить про стабілізацію та ефективне управління активами банку. Загалом, рентабельність активів банку за аналізований період демонструє коливання, що може бути викликано різними внутрішніми та зовнішніми чинниками. Важливим є аналіз чинників, що впливають на рентабельність активів для стабілізації показнику рентабельності активів.

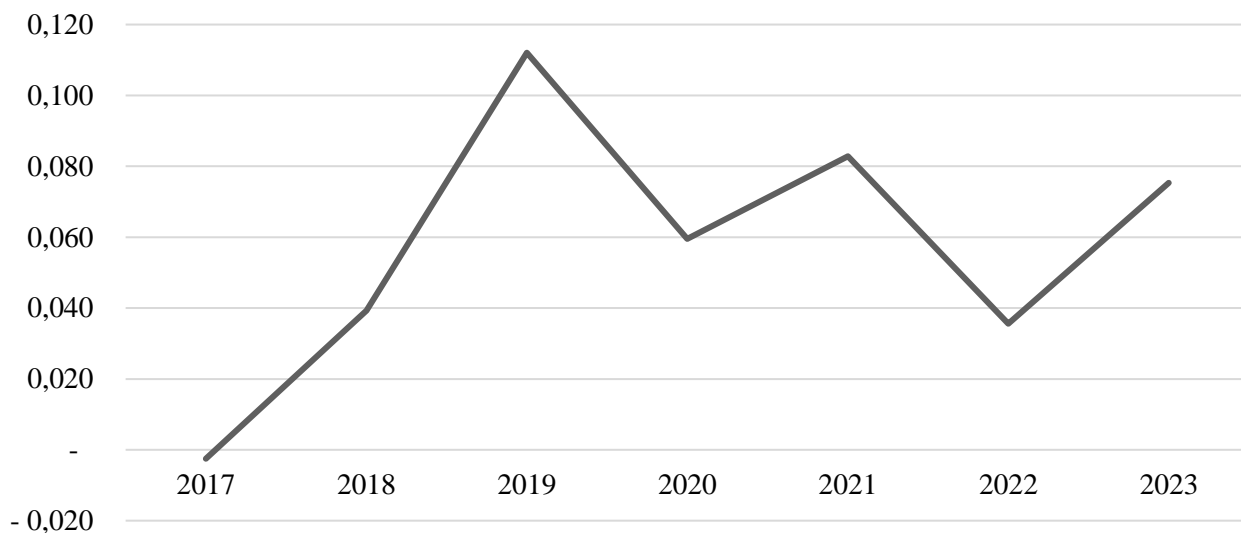

Рис.5 – Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2017-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [63]

Коефіцієнт достатності капіталу та загальної ліквідності зростає, що вказує на зміцнення фінансових позицій банку. Частка проблемних кредитів зменшується з 0,855 у 2017 році до 0,657 у 2023 році, що є позитивною тенденцією. Проте, незважаючи на зменшення частки проблемних кредитів, вона залишається досить високою (0,657 у 2023 році). Це вказує на необхідність подальшого посилення контролю за кредитними ризиками. Рівень резервування кредитів залишається стабільним, що свідчить про ефективне управління кредитними ризиками. Високий рівень резервування кредитів є позитивним показником, оскільки банк готується до можливих втрат за проблемними кредитами.

Загалом, банк демонструє позитивну динаміку за багатьма показниками, що вказує на його стабільний розвиток. Проте, деякі показники, такі як нестабільний коефіцієнт рентабельності активів протягом аналізованого періоду, потребують додаткової уваги та аналізу для виявлення можливих причин та шляхів їх вирішення. В цьому аспекті буде корисним проаналізувати рентабельність активів банку та показники, що впливають на неї.

Для аналізу рентабельності активів АТ «Ощадбанк» [64] було використано фінансові звітності банку за останні 7 років. Основні показники фінансового стану, фінансового результату, а також ключові показники (фактори), що було використано для кореляційно-регресійної моделі, представлено в Додатку В.

Аналізуючи показники діяльності банку за період з 2017 до 2023 року, можемо відмітити, що загальна сума активів банку зростає, досягнувши 346 536 млн грн у 2023 році, що свідчить про розширення діяльності банку та ефективне управління активами.

Найбільшу частку в активах займають, грошові кошти та їх еквіваленти, що демонструють значне зростання з 12 228 млн грн у 2017 році до 65 850 млн грн у 2023 році може свідчити про покращення ліквідності. Невелике зростання з 74 503 млн грн у 2017 році до 89 109 млн грн у 2023 році кредитів та заборгованості клієнтів вказує на стабільну кредитну діяльність банку. Інвестиції в цінні папери демонструють зростання з 98 104 млн грн у 2017 році до 173 448 млн грн у 2023 році свідчить про збільшення інвестиційної активності банку.

Зобов'язання банку зростають паралельно з активами, досягнувши 317 811 млн грн у 2023 році. Найбільшу частку зобов'язань складають кошти клієнтів, що за останні 5 років збільшилися на 102%. Таке зростання вказує на зростаючу довіру клієнтів до банку.

Власний капітал демонструє невелике зростання з 18 548 млн грн у 2018 році до 28 725 млн грн у 2023 році. При цьому найбільшими складовими власного капіталу є статутний капітал, що залишався незмінним протягом 2017-2023 років, та непокритий збиток, який протягом аналізованих років показував поступове зменшення збитків і свідчить про покращення фінансових результатів.

Процентні доходи банку зросли на 65% у 2023 році в порівнянні до 2017 року, що свідчить про збільшення доходів від основної діяльності. В той же час, процентні витрати також демонструють зростання на 31,64% у 2023 році відносно 2017 року. Швидше зростання процентних доходів порівняно з процентними витратами є позитивним сигналом для банку, вказуючи на підвищення його рентабельності, ефективності управління активами та фінансової стабільності. Швидше зростання процентних доходів порівняно з процентними витратами означає, що банк ефективніше використовує свої активи для генерування доходів, ніж витрачає на фінансування своїх зобов'язань.

Комісійні доходи банку протягом аналізованого періоду показували постійне зростання (з 4 001 млн грн у 2017 році до 12 025 млн грн у 2023 році). У той же час, комісійні доходи зросли на 200.47%, а комісійні витрати зросли на 311.03% за період з 2017 до 2023 року. Це свідчить про значне зростання доходів від комісійних послуг, але також і про значне збільшення витрат на надання цих послуг. Швидше зростання комісійних витрат порівняно з комісійними доходами є негативним сигналом для банку, вказуючи на необхідність перегляду операційної стратегії, оптимізації витрат та підвищення ефективності надання послуг для збереження рентабельності та покращення фінансового стану. Якщо витрати на надання послуг зростають швидше, ніж доходи від них, банк може потребувати перегляду своєї цінової політики, збільшення тарифів або впровадження нових видів послуг для підвищення доходів.

Коефіцієнт рентабельності активів банку за період з 2017 до 2023 року демонструє значні коливання (Рис. 6). Найбільш критичними були 2018 та 2022 роки, коли ROA був негативним або значно нижчим за нормативне значення. Водночас у 2020 та 2023 роках банк досягав і перевищував нормативний рівень 1%, що свідчить про покращення ефективності управління активами та фінансового стану банку.

Коефіцієнт достатності капіталу банку за період з 2017 до 2023 року демонструє загалом стабільний рівень, що переважно відповідає або перевищує нормативні вимоги Базель III. Виняток становить 2019 рік, коли показник був

нижчим за нормативний рівень, але в наступні роки банк зміг покращити свою капітальну базу і відповідати вимогам регуляторів. Це свідчить про загальну фінансову стійкість банку та його здатність покривати свої ризики за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт швидкої ліквідності банку за період з 2017 до 2023 року демонструє значні коливання, але жодного року не досягає нормативного значення. Це вказує на постійні проблеми з ліквідністю, що можуть створювати ризики для покриття короткострокових зобов'язань. Банк потребує покращення управління ліквідністю, збільшення короткострокових активів або зменшення короткострокових зобов'язань для досягнення нормативного рівня ліквідності.

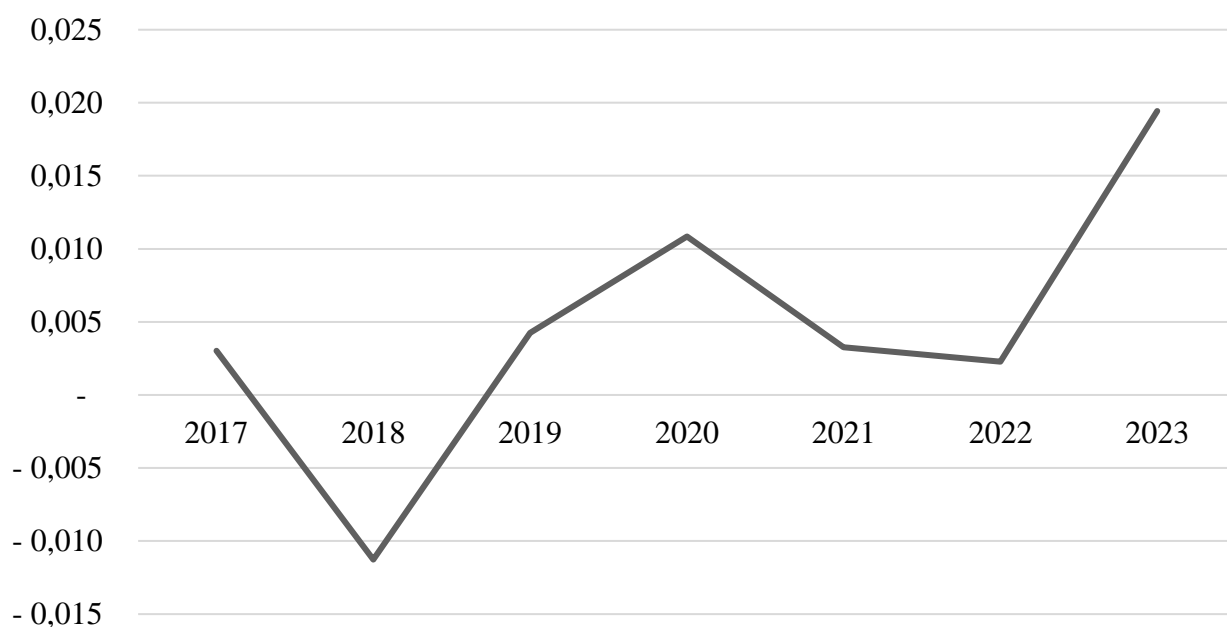

Рис. 6 – Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ «Ощадбанк» протягом 2017- 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [64]

Частка проблемних кредитів банку за період з 2017 до 2023 року демонструє значні коливання. Високі значення у 2017, 2019 та 2021 роках свідчать про суттєві проблеми з кредитним портфелем у ці періоди. Водночас, зниження частки NPL у 2018, 2020, 2022 та 2023 роках вказує на покращення якості кредитного портфеля та ефективність заходів, спрямованих на зменшення

кредитних ризиків. Проте, банк все ще має значний рівень проблемних кредитів, що потребує подальшої уваги та вдосконалення кредитної політики для забезпечення стабільності та зниження ризиків.

Рівень резервування кредитів банку за період з 2017 до 2023 року демонструє значні коливання. Високий рівень резервування кредитів у 2017-2019 роках свідчить про консервативну політику банку щодо управління кредитними ризиками. Значне зниження рівня резервування у 2020 році може бути пов'язане з покращенням якості кредитного портфеля або зміною підходу до резервування. В наступні роки рівень резервування кредитів коливався, але залишався на помірному рівні, що вказує на поступову стабілізацію кредитних ризиків. Банк повинен продовжувати уважно слідкувати за якістю кредитного портфеля та відповідно коригувати рівень резервування кредитів для забезпечення фінансової стійкості.

Частка комісійних витрат банку за період з 2017 до 2023 року демонструє поступове зростання. Висока частка комісійних витрат у 2020, 2021, 2022 та особливо у 2023 роках вказує на необхідність оптимізації витрат на надання послуг. Банк повинен звернути увагу на підвищення ефективності управління витратами та розглянути можливість зниження комісійних витрат для покращення своєї рентабельності. Зростання частки комісійних витрат може негативно впливати на загальну прибутковість банку, тому важливо вжити заходів для контролю та оптимізації цих витрат.

Частка чистого процентного доходу банку за період з 2017 до 2023 року демонструє позитивну динаміку. Після стабільного рівня близько 2.3-2.4% у 2017-2019 роках, у 2020 році відбулося значне покращення до 3.4%, а у 2021 році - до 5.3%. У 2022 та 2023 роках частка дещо знизилася до 4.9% та 4.5% відповідно, але залишалася на високому рівні порівняно з початковими роками. Це свідчить про підвищення ефективності банку у використанні активів для генерування чистого процентного доходу, що є позитивним сигналом для його фінансової стабільності та рентабельності.

Таким чином, можемо дійти висновку, що банк демонструє стабільне зростання активів та зобов'язань, збільшення доходів від кредитної діяльності та надання послуг. Покращення ліквідності та якості кредитного портфеля свідчить про ефективне управління ризиками. Водночас, зростання комісійних витрат вказує на необхідність оптимізації витратної частини. Загалом, банк демонструє позитивну динаміку фінансових показників, що свідчить про його стабільний розвиток і покращення фінансового стану.

Проаналізуємо фінансовий стан та результати банку АТ «Райффайзен банк» протягом 2017-2023 років. Дані зібрані автором на основі даних фінансових звітностей на сайті банку [65] та представлено в Додатку Г.

Загальна сума активів зросла з 66 297 млн грн у 2017 році до 189 192 млн грн у 2023 році. Це свідчить про значне розширення діяльності банку. Збільшення статті балансу «Грошові кошти та їх еквіваленти» у 3 рази (з 10 297 млн грн у 2017 році до 30 780 млн грн у 2023 році) вказує на покращення ліквідності банку. Різке зростання кредитів та заборгованості банків з 8 032 млн грн у 2017 році до 43 337 млн грн у 2023 році свідчить про активну кредитну діяльність банку. Кредити та заборгованість клієнтів також зросли, проте не так суттєво з 36 845 млн грн у 2017 році до 52 554 млн грн у 2023 році, максимальне значення було досягнуто у 2021 році (68 601 млн грн). Інвестиції в цінні папери демонструють зростання на 847% в 2023 році в порівнянні з 2017 роком, що свідчить про активну інвестиційну діяльність.

Збільшення зобов'язань з 55 393 млн грн у 2017 році до 167 119 млн грн у 2023 році відображає зростання обсягів залучених коштів. Найбільшу частину залучених коштів складають кошти клієнтів. Можемо відмітити значне зростання цього виду залучених коштів в більше ніж в 2 рази у 2023 році в порівнянні до 2017 року, що свідчить про збільшення довіри клієнтів до банку.

Власний капітал банку також був збільшений: з 10 905 млн грн у 2017 році до 22 073 млн грн у 2023 році – демонструє стабільне нарощування капіталу банку. При цьому, внесків в статутний капітал протягом аналізованого періоду не відбулося. Основною причиною збільшення власного капіталу став

нерозподілений прибуток, що демонстрував зростання протягом останніх чотирьох років, що свідчить про значне покращення фінансових результатів. Непокритий збиток був зафіксований лише у 2021 році.

Щодо показників фінансового результату, можемо помітити, що процентні доходи зросли з 7 044 млн грн у 2017 році до 20 477 млн грн у 2023 році, при цьому процентні витрати також демонструють зростання. Значне зростання процентних доходів вказує на ефективну кредитну політику та зростання обсягів кредитування, в той час як збільшення процентних витрат може свідчити про зростання вартості залучених коштів. Процентні доходи збільшилися на 190.73%, тоді як процентні витрати зросли на 200.83%. Це свідчить про те, що витрати зростали трохи швидше, ніж доходи, що може негативно впливати на чистий процентний дохід.

Постійне зростання комісійних доходів, що свідчить про зростання обсягів операційних послуг банку. Зростання комісійних витрат може бути пов'язане з розширенням операційної діяльності та збільшенням обсягів обслуговування клієнтів. Комісійні доходи збільшилися на 82.38%, тоді як комісійні витрати зросли на 210.97%. Це вказує на значно швидше зростання витрат порівняно з доходами, що може свідчити про необхідність оптимізації витрат. Загальна сума сукупного доходу залишається стабільною і коливається в межах від 4 462 млн грн у 2017 році до 4 797 млн грн у 2023 році.

Аналізуючи рентабельність активів банку (Рис.7), можемо помітити, що загалом показник має тенденцію до зниження з 0.067 у 2017 році до 0.025 у 2023 році свідчить про зменшення ефективності використання активів для генерування прибутку. У період з 2017 по 2021 роки коефіцієнт рентабельності активів стабільно перевищував нормативне значення, що свідчить про високу ефективність використання активів банку. У 2022 році спостерігається значне зниження ROA до 0.009, що нижче нормативного значення, вказуючи на суттєве погіршення фінансової ефективності. У 2023 році коефіцієнт рентабельності активів покращився до 0.025, що перевищує нормативне значення, але все ще нижче рівнів, досягнутих у попередні роки до 2022 року. Загалом, банк

демонстрував високий рівень рентабельності активів до 2021 року, але зіткнувся з труднощами у 2022 році. У 2023 році ситуація покращилася, але все ще потребує подальшої оптимізації для досягнення рівня попередніх років.

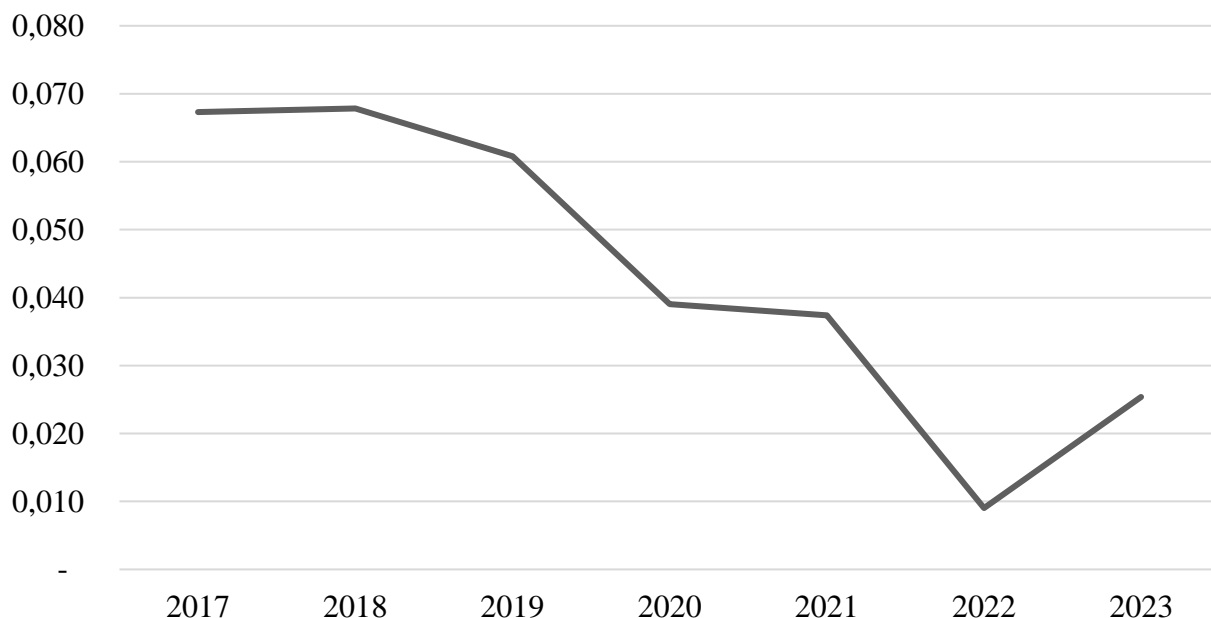

Рис. 7 – Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ «Райффайзен Банк» протягом 2017- 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [65]

Коефіцієнт достатності капіталу коливається в межах від 0.103 до 0.164 за період 2017-2023 років та перевищує нормативне значення 8%, що свідчить про достатній рівень капіталізації банку та його здатність покривати ризики. Загалом, банк демонструє високий рівень капіталізації протягом аналізованого періоду, що забезпечує його фінансову стійкість та здатність покривати можливі ризики. Незважаючи на деякі коливання, коефіцієнт достатності капіталу залишається на рівні, що перевищує мінімальні нормативні вимоги.

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє зниження з 0,155 у 2017 році до 0,163 у 2023 році, але з піком у 2021 році (0,204), що вказує на покращення ліквідності у певні періоди. Тим не менш, усі значення коефіцієнта загальної ліквідності за період 2017-2023 років значно нижчі за нормативне значення. Це вказує на те, що банк має недостатню кількість ліквідних активів для покриття

своїх короткострокових зобов'язань. Таким чином, банк має звернути особливу увагу на управління ліквідністю, оскільки низький коефіцієнт швидкої ліквідності може створювати ризики для своєчасного виконання зобов'язань перед клієнтами та контрагентами. Підвищення цього показника може бути досягнуте шляхом збільшення обсягу ліквідних активів або зменшення короткострокових зобов'язань.

Частка проблемних кредитів показувала значне коливання від 0,133 у 2017 році до 0,529 у 2023 році, що вказує на нестабільність якості кредитного портфеля. Зростання частки проблемних кредитів у 2022 році до 0,618, але зниження до 0,529 у 2023 році свідчить про певні труднощі з управлінням кредитним портфелем, але також про зусилля щодо покращення ситуації. Збільшення рівня резервування до 0,180 у 2023 році свідчить про більш обережний підхід до управління кредитними ризиками.

Частка комісійних витрат зросла з 0,394 у 2017 році до 0,672 у 2023 році, що може свідчити про збільшення витрат на обслуговування клієнтів, що вимагає більш детального аналізу ефективності цих витрат.

Частка чистого процентного доходу: Показник коливається в межах від 0,071 до 0,101, що свідчить про стабільність доходів від процентних різниць. Відносна стабільність цього показника свідчить про стабільний дохід від основної діяльності банку.

Загалом, аналіз показує, що банк демонструє стабільний розвиток із зростанням активів і власного капіталу, що є позитивним сигналом для інвесторів та клієнтів. Збільшення процентних і комісійних доходів свідчить про ефективну кредитну та операційну діяльність банку. Зниження коефіцієнта рентабельності активів свідчить про зменшення ефективності використання активів, що потребує уваги керівництва. Водночас, банк має звернути увагу на управління проблемними кредитами та оптимізацію комісійних витрат для забезпечення подальшого покращення фінансових результатів, забезпечення стійкого розвитку та підвищення рентабельності.

Проаналізуємо показники фінансового стану та фінансового результату АБ «Укргазбанку» [66] протягом 2017-2023 року. Дані побудовано автором на основі фінансових звітностей банку та представлено в Додатку Е.

Загалом активи банку збільшилися з 69 213 млн грн у 2017 році до 175 867 млн грн у 2023 році, що демонструє значне зростання банку. Це свідчить про ефективне управління активами та розширення бізнесу банку. Найбільшу частку серед активів банку складають кредити та заборгованість клієнтів. Грошові кошти та їх еквіваленти збільшилися з 7 264 млн грн у 2017 році до 49 749 млн грн у 2023 році, що вказує на підвищення ліквідності банку, що є важливим для забезпечення платоспроможності та покриття зобов'язань. Інвестиції в цінні папери також демонструють значне зростання з 20 577 млн грн у 2017 році до 55 729 млн грн у 2023 році може свідчити про зміну інвестиційної стратегії банку, що спрямована на диверсифікацію активів та отримання додаткових доходів.

Паралельно зі зростанням активів зросли і зобов'язання. Зростання з 63 588 млн грн у 2017 році до 164 622 млн грн у 2023 році відображає в основному збільшення обсягів депозитів клієнтів (з 60 646 млн грн у 2017 році до 154 134 млн грн у 2023 році), що свідчить про довіру клієнтів до банку.

Незважаючи на коливання, власний капітал зріс з 5 625 млн грн у 2017 році до 11 246 млн грн у 2023 році, що свідчить про покращення фінансової стійкості банку. Статутний капітал протягом аналізованого періоду залишився незмінним. Зміни в власному капіталу були в основному викликані змінами в нерозподіленому прибутку. Зменшення нерозподіленого прибутку в 2 рази у 2023 році у порівнянні з 2017 роком свідчить про поступове покращення фінансових результатів банку.

При аналізі фінансових результатів банку, можемо зазначити, що Процентні доходи зросли у 2 рази у 2023 році відносно 2017 року свідчить про збільшення прибутковості кредитного портфеля та ефективне управління процентними ставками. Хоча процентні витрати також зросли, їх приріст не такий значний, як приріст доходів, що призвело до покращення чистого процентного доходу.

Комісійні доходи протягом аналізованого періоду зросли в 2 рази, при цьому комісійні витрати зросли в 4,7 разів. Зростання витрат випереджало зростання доходів у деякі роки, що негативно впливало на чистий комісійний дохід. Це свідчить про необхідність оптимізації витрат для забезпечення стабільного зростання прибутковості банку.

Суттєве зростання загальної суми сукупного доходу у 2023 році до 4 330 млн грн після негативного показника у 2022 році свідчить про відновлення та покращення фінансових результатів банку.

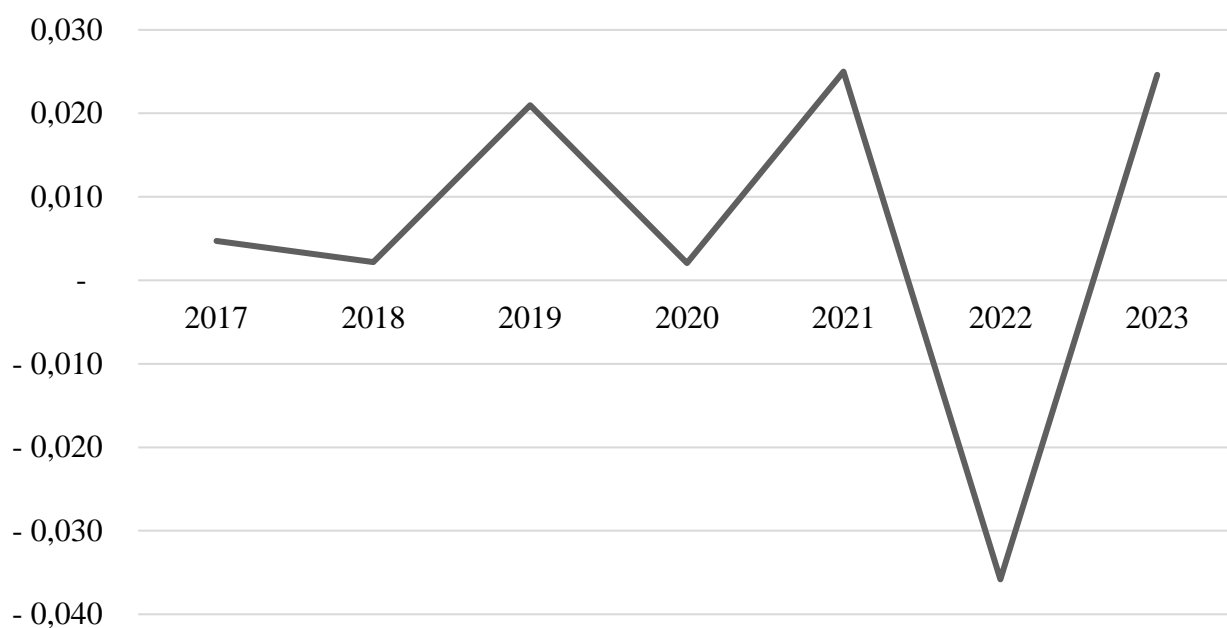

Рис. 8 – Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ АБ «Укргазбанк» протягом 2017- 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [66]

Аналізуючи рентабельність активів (Рис. 8), можемо відмітити покращення у 2023 році до 0,025 після негативного значення у 2022 році свідчить про підвищення ефективності використання активів банку. Тим не менш, у 2017, 2018 та 2020 роках коефіцієнт рентабельності активів був значно нижчим за нормативне значення, що свідчить про низьку ефективність використання активів у ці роки.

Таким чином, банк демонстрував змішані результати протягом аналізованого періоду. У деякі роки ефективність використання активів була високою, але в інші роки показник був нижчим за нормативне значення або навіть негативним. Це вказує на необхідність стабілізації та покращення управління активами для досягнення стабільної рентабельності.

Коефіцієнт достатності капіталу залишався відносно стабільним, але трохи знизився до 0,064 у 2023 році, що може вимагати додаткових заходів для зміцнення капітальної бази. Загалом, банк демонстрував нестабільний рівень достатності капіталу протягом аналізованого періоду. У деякі роки банк не відповідав нормативним вимогам щодо достатності капіталу, що вказує на необхідність посилення заходів для зміцнення капітальної бази та підвищення фінансової стійкості.

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонстрував збільшення до 0,283 у 2023 році свідчить про покращення ліквідності банку, що є важливим для забезпечення його платоспроможності. Тим не менш, банк демонструє недостатній рівень швидкої ліквідності протягом аналізованого періоду, що вказує на необхідність підвищення ліквідності активів для забезпечення можливості швидкого покриття короткострокових зобов'язань. Це може вимагати перегляду управління активами та пасивами, а також посилення заходів щодо залучення додаткових ліквідних активів.

Частка проблемних кредитів (NPL) продемонструвала зростання до 0,322 у 2023 році є негативним сигналом, що вимагає посилення заходів для зниження ризиків та покращення якості кредитного портфеля. Рівень резервування кредитів зросли до 0,201 у 2023 році може бути відповіддю на збільшення NPL, що свідчить про прагнення банку покращити покриття ризиків.

Частка комісійних витрат зросла до 0,426 у 2023 році вимагає ефективнішого контролю за витратами для збереження прибутковості. Частка чистого процентного доходу залишалася відносно стабільною, що є позитивним показником для банку.

Аналізуючи фінансовий стан та фінансовий результат банку АТ «Укресімбанк» [62] (див. Додаток Ж) за період з 2017 по 2023 рік, можемо побачити, що активи зросли з 170 618 млн грн у 2017 році до 262 499 млн грн у 2023 році, що демонструє позитивний тренд у розвитку банку. Грошові кошти та їх еквіваленти демонструють збільшення з 19 866 млн грн у 2017 році до 110 795 млн грн у 2023 році свідчить про значне покращення ліквідності банку. Коливання протягом періоду спостерігається в статті «Кредити та заборгованість клієнтів», але в той же час загальне зростання з 67 581 млн грн у 2017 році до 74 570 млн грн у 2023 році. Незначне зниження інвестицій в цінні папери з 76 423 млн грн у 2017 році до 69 994 млн грн у 2023 році, може свідчити про зміну інвестиційної стратегії або про реалізацію деяких інвестицій для підвищення ліквідності.

У той же час зросли і зобов'язання (з 156 555 млн грн у 2017 році до 252 877 млн грн у 2023 році), що свідчить про збільшення обсягів залучених коштів. Більшу частку в зобов'язаннях складають кошти клієнтів. Значне зростання коштів клієнтів (з 90 504 млн грн у 2017 році до 213 949 млн грн у 2023 році) вказує на підвищення довіри клієнтів до банку.

Власний капітал демонструє зниження з 14 063 млн грн у 2017 році до 7 372 млн грн у 2023 році, що може свідчити про збиткову діяльність або інші фактори, що впливають на капітал банку. Статутний капітал був збільшений на 18% у 2022 році. Інших змін в статутному капіталі не було. Основні зміни в власному капіталі були викликані змінами в непокритих збитках. Зростання непокритих збитків з 25 775 млн грн у 2017 році до 39 415 млн грн у 2023 році є негативним показником, що свідчить про необхідність покращення фінансових результатів та зменшення збитків.

Якщо розглядати фінансові результати банку, то можемо побачити, що процентні доходи зросли з 12 336 млн грн у 2017 році до 21 431 млн грн у 2023 році свідчить про збільшення прибутковості кредитного портфеля та ефективне управління процентними ставками. Хоча процентні витрати також зросли, їх приріст не такий значний, як приріст доходів, що призвело до покращення

чистого процентного доходу. Незначне зростання в комісійних доходах з 940 млн грн у 2017 році до 1 317 млн грн у 2023 році свідчить про стабільний дохід від комісійних операцій. Комісійні витрати показували значне коливання протягом періоду, що може вказувати на зміну структури витрат або управління витратами. Загальна сума сукупного доходу була нестабільною протягом періоду, з позитивними та негативними значеннями, але можемо спостерігати значне покращення у 2023 році до 5 337 млн грн.

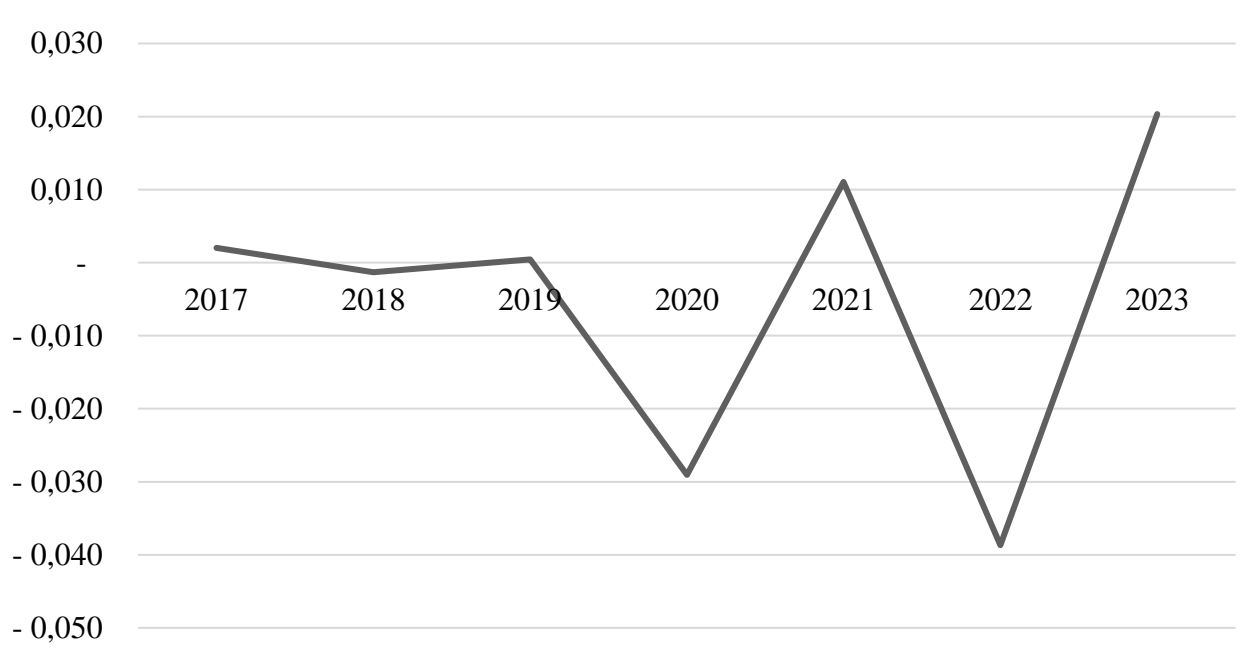

Рис. 9 – Динаміка коефіцієнту рентабельності активів АТ «Укресімбанк» протягом 2017- 2023 рр.

Джерело: складено автором на основі [62]

Розглядаючи рентабельність активів (Рис. 9), можемо дійти висновку, що банк демонстрував змішані результати протягом аналізованого періоду. У деякі роки ефективність використання активів була високою, але в інші роки показник був нижчим за нормативне значення або навіть негативним. Це вказує на необхідність стабілізації та покращення управління активами для досягнення стабільної рентабельності. Значні коливання протягом періоду, з покращенням у 2023 році до 0,020 (2%), відповідає верхній межі нормативного значення і

свідчить про покращення ефективності використання активів банку для отримання прибутку.

Банк демонстрував нестабільний рівень достатності капіталу протягом аналізованого періоду. У жодному році, окрім 2017, банк не відповідав нормативним вимогам щодо достатності капіталу, що вказує на необхідність посилення заходів для зміцнення капітальної бази та підвищення фінансової стійкості.

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє зростання з 0,116 (11,6%) у 2017 році до 0,422 (42,2%) у 2023 році, що свідчить про покращення ліквідності. Тим не менш, значення є нижчим за нормативне. Недостатній рівень швидкої ліквідності протягом аналізованого періоду вказує на необхідність підвищення ліквідності активів для забезпечення можливості швидкого покриття короткострокових зобов'язань. Це може вимагати перегляду управління активами та пасивами, а також посилення заходів щодо залучення додаткових ліквідних активів.

Частка проблемних кредитів (NPL) демонструє зниження з 0,630 (63%) у 2017 році до 0,420 (42%) у 2023 році, що є позитивним сигналом і вказує на покращення якості кредитного портфеля. Рівень резервування кредитів знижувався з 0,512 у 2017 році до 0,217 у 2023 році, що може вказувати на зменшення потреби у резервуванні завдяки покращенню якості активів. Незначні коливання спостерігаються в частці комісійних витрат, але загалом стабільний рівень протягом періоду, що свідчить про контрольовані витрати. Частка чистого процентного доходу також демонструвала нестабільність, але з покращення у 2023 році до 0,021, що свідчить про відновлення прибутковості.

Можемо зробити висновок, що банк демонструє значний ріст активів та покращення ліквідності протягом аналізованого періоду. Проте, зниження власного капіталу та зростання непокритих збитків є негативними сигналами. Незважаючи на збільшення процентних доходів, банк стикається з викликами щодо управління капіталом та зниженням коефіцієнта достатності капіталу.

Фінансовий стан банку покращується, але є аспекти, які потребують додаткової уваги та управління для забезпечення стабільності та зростання у майбутньому.

Загальний аналіз показників діяльності банків демонструє їхній стабільний розвиток, покращення ліквідності та якості активів. Разом з тим, такі аспекти, як нестабільність рентабельності активів, управління проблемними кредитами та необхідність оптимізації витрат, вимагають глибшого вивчення. Більш детальний аналіз рентабельності активів дозволить виявити ключові фактори, що впливають на цей показник, і сформулювати рекомендації для підвищення ефективності управління банківськими ресурсами.

Якщо порівнювати показники фінансової стійкості проаналізованих банків, можемо зробити наступні висновки:

1. ПриватБанк є найбільшим банком за обсягом активів, що означає, що він має найбільшу ресурсну базу для масштабних операцій
2. Найефективнішими банками за показником рентабельності активів можемо назвати АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк». У довгостроковій перспективі ПриватБанк та Ощадбанк демонструють кращу ефективність використання активів.
3. ПриватБанк має найкращі можливості для швидкого реагування на фінансові виклики на що вказує високий рівень ліквідності. На противагу, АТ АБ «Укргазбанк» мав найнижчий рівень ліквідності в порівнянні з іншими проаналізованими банками.
4. Укргазбанк має найнижчу частку проблемних кредитів, що говорить про низькі ризики. А от найбільша частка проблемних кредитів спостерігається у ПриватБанку.

Таким чином, можемо побачити, що АТ КБ «Приват Банк» займає лідируючі позиції по більшості ключових показників, що вказує на ефективність управління його ресурсами. Тим не менш, у кожного з банків є зони розвитку, які вимагають подальших досліджень.

3.3. Аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на рентабельність активів банків

Для проведення кореляційно-регресійного аналізу було обрано ряд зовнішніх та внутрішніх факторів. Нижче наведено детальне обґрунтування, чому наступні показники можуть бути враховані як внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на рентабельність активів.

Серед зовнішніх факторів було виділено такі: рівень інфляції, середня облікова ставка НБУ, зміна валютного курсу, рівень безробіття та приріст ВВП.

Інфляція впливає на купівельну спроможність грошей та вартість активів банку. Високий рівень інфляції може зменшити реальну вартість активів та доходів банку, що негативно впливає на рентабельність активів. Наприклад, якщо інфляція висока, доходи, які банк отримує від своїх активів, можуть бути знецінені, що знижує реальну прибутковість. Крім того, інфляція може збільшити витрати банку на операційну діяльність, що також негативно впливає на рентабельність. Показником інфляції виступає індекс споживчих цін. Дані про індекс споживчих цін були отримані з сайту державної служби статистики України [67].

Враховуючи вищезазначену характеристику, ми припускаємо, що високий рівень інфляції має негативний вплив на рентабельність активів. Висока інфляція зменшує реальну вартість доходів та активів банку, що призводить до зниження рентабельності активів.

Центральний банк (НБУ) встановлює облікову ставку, яка впливає на вартість запозичень для банків. Висока облікова ставка збільшує вартість запозичень, що може зменшити прибутковість кредитних операцій та, відповідно, рентабельність активів. Якщо облікова ставка зростає, вартість запозичень для банку зростає, що може знизити маржу між процентними доходами та витратами. Це може призвести до зниження чистого процентного доходу та рентабельності активів. Дані для аналізу було взято з офіційного сайту НБУ [24]. Для аналізу було розраховано середню облікову ставку НБУ за рік. Формула для розрахунку середньої облікової ставки є наступною:

$$\text{Середня облікова ставка} = \frac{K - \text{сть днів до зміни ставки} \times \text{Облікова ставка}}{365}, \quad (2)$$

Можемо припустити, що висока облікова ставка НБУ має негативний вплив на рентабельність активів. Висока ставка збільшує вартість запозичень для банків, що знижує чистий процентний дохід i , відповідно, рентабельність активів.

Коливання валютних курсів можуть впливати на вартість іноземних активів та зобов'язань банку. Дані для аналізу було взято з офіційного сайту НБУ [24]. Зміна валютного курсу було розраховано для двох основних валют: долар та євро. Зміна валютного курсу для кожної валюти було розраховано за формулою:

$$\text{Зміна валютного курсу} = \frac{\text{Середній курс за рік } n - \text{Середній курс за рік } (n-1)}{\text{Середній курс за рік } (n-1)}, \quad (3)$$

Зміна валютного курсу була розрахована як середнє значення між зміною валютного курсу долара та зміною валютного курсу євро. Розраховані показники наведено в таблиці 3.

Таблиця 3 – Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) та зміна валютного курсу відносно попереднього року

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1 долар США	25,55	26,60	27,20	25,85	26,96	27,29	32,34	36,57
1 євро	28,29	30,00	32,14	28,95	30,79	32,31	33,98	39,56
Зміна курсу долар	-	1,041	1,023	0,950	1,043	1,012	1,185	1,131
Зміна курсу євро	-	1,061	1,071	0,901	1,063	1,049	1,052	1,164
Зміна валютного курсу	-	1,104	1,096	0,856	1,109	1,062	1,246	1,316

Джерело: складено та розраховано автором на основі даних НБУ [24]

Девальвація національної валюти може знизити вартість активів, виражених у національній валюті, що негативно впливає на рентабельність активів. Наприклад, якщо банк має значні активи в іноземній валюті, зниження курсу національної валюти може призвести до зниження вартості цих активів у національній валюті, що знижує загальну рентабельність активів банку. Ми

припускаємо, що девальвація національної валюти має негативний вплив на рентабельність активів. Зниження курсу національної валюти зменшує вартість іноземних активів у національній валюті, що призводить до зниження загальної рентабельності активів.

Високий рівень безробіття може знизити платоспроможність клієнтів банку, збільшуючи ризик непогашення кредитів. Це може призвести до зростання обсягів проблемних кредитів та зниження рентабельності активів. Якщо багато клієнтів банку втрачають роботу, вони можуть не мати можливості погашати кредити, що збільшує ризик збитків для банку і знижує його рентабельність. Дані про рівень безробіття були отримані з сайту державної служби статистики України [67]. Можемо припустити, що високий рівень безробіття має негативний вплив на рентабельність активів. Високий рівень безробіття знижує платоспроможність клієнтів банку, збільшуючи ризик непогашення кредитів та зниження чистого доходу.

Таблиця 4 – Узагальнені дані зовнішніх факторів, обраних для аналізу

Показник	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	Зміна валютного курсу	Рівень безробіття	Приріст ВВП
2017	113,7	13,168	1,104	0,099	0,025
2018	109,8	17,181	1,096	0,091	0,035
2019	104,1	16,942	0,856	0,086	0,033
2020	105,0	7,921	1,109	0,099	- 0,038
2021	110,0	7,508	1,062	0,103	0,033
2022	126,6	18,640	1,246	0,211	- 0,282
2023	105,1	22,307	1,316	0,260	0,058

Джерело: складено автором на основі джерел [24] та [67]

Економічне зростання (приріст ВВП) сприяє збільшенню доходів населення та підприємств, що може підвищити попит на банківські послуги та кредити. Це, в свою чергу, може позитивно вплинути на рентабельність активів банку. Наприклад, у періоди економічного зростання більше підприємств та фізичних осіб беруть кредити, що збільшує процентні доходи банку і підвищує

його рентабельність. Дані про приріст ВВП були отримані з сайту державної служби статистики України [67].

Таким чином, ми припускаємо, що високий приріст ВВП має позитивний вплив на рентабельність активів. Економічне зростання сприяє збільшенню доходів населення та підприємств, що підвищує попит на банківські послуги та кредити, збільшуючи рентабельність активів.

Серед показників, що можуть характеризувати внутрішні чинники, що впливають на рентабельність активів було виділено такі: коефіцієнт достатності капіталу, частка проблемних кредитів, частка комісійних витрат, частка процентного доходу, рівень резервування кредитів, рівень ліквідності.

Високий коефіцієнт достатності капіталу свідчить про фінансову стійкість банку та його здатність покривати ризики [68]. Це може позитивно вплинути на рентабельність активів, оскільки банк має достатньо капіталу для підтримки своєї діяльності. Наприклад, банк з високим коефіцієнтом достатності капіталу може приймати більше ризиків, що може призвести до вищих доходів та рентабельності.

Коефіцієнт достатності капіталу розраховується за формулою [69]:

$$\text{Коефіцієнт достатності капіталу} = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Зобов'язання}}, \quad (4)$$

Ми припускаємо, що високий коефіцієнт достатності капіталу має позитивний вплив на рентабельність активів. Високий рівень достатності капіталу свідчить про фінансову стійкість банку та його здатність покривати ризики, що сприяє стабільній рентабельності активів.

Висока частка проблемних кредитів свідчить про низьку якість кредитного портфеля банку. Це може призвести до збільшення витрат на резервування та зниження чистого доходу, що негативно впливає на рентабельність активів [70]. Якщо велика частка кредитів є проблемними, банк може втратити доходи від цих кредитів і понести додаткові витрати на їх обслуговування, що знижує рентабельність.

Можемо припустити, що висока частка проблемних кредитів має негативний вплив на рентабельність активів. Велика кількість проблемних кредитів збільшує ризик збитків та витрат на резервування, що знижує чистий дохід і рентабельність активів.

Частка проблемних кредитів (NPL) розрахована як [71]:

$$NPL = \frac{\text{Кредити, платежі за якими прострочені понад 90 днів}}{\text{Загальний кредитний портфель}}, \quad (5)$$

Висока частка комісійних витрат може зменшити чистий дохід банку. Це негативно впливає на рентабельність активів, оскільки зменшується сума прибутку, яку банк може отримати від своєї діяльності. Наприклад, якщо банк витрачає значні кошти на оплату комісійних зборів, це може знизити його загальний прибуток і рентабельність.

Частка комісійних витрат розрахована за формулою:

$$\text{Частка комісійних витрат} = \frac{\text{Комісійні витрат}}{\text{Комісійні доходи}}, \quad (6)$$

Ми припускаємо, що висока частка комісійних витрат має негативний вплив на рентабельність активів. Високі комісійні витрати зменшують чистий дохід банку, що призводить до зниження рентабельності активів.

Чистий процентний дохід є основним джерелом прибутку для банку. Високий чистий процентний дохід сприяє підвищенню рентабельності активів, оскільки банк отримує більше доходів від своєї кредитної діяльності. Якщо банк має високу маржу між процентними доходами та витратами, це підвищує його рентабельність. Таким чином, припускаємо, що висока частка чистого процентного доходу має прямий сильний зв'язок з рентабельністю активів. Високий чистий процентний дохід є основним джерелом прибутку для банку, що підвищує рентабельність активів.

Частка чистого процентного доходу розраховано за формулою:

$$\text{Частка чистого процентного доходу} = \frac{\text{Чистий процентний дохід}}{\text{Середня вартість активів}}, \quad (7)$$

Рівень резервування кредитів відображає обсяги коштів, які банк відкладає для покриття можливих збитків від непогашених кредитів [72]. Резервування є

важливим методом управління кредитним ризиком. Високий рівень резервування кредитів може зменшити чистий дохід банку, що негативно впливає на рентабельність активів. Якщо банк змушений резервувати значні кошти для покриття можливих збитків, це знижує його загальний прибуток і рентабельність.

Рівень резервування кредитів розраховано за формулою [73]:

$$\text{Рівень резервування кредитів} = \frac{\text{Резерв на кредити видані}}{\text{Загальний обсяг кредитів виданих}}, \quad (8)$$

Ми припускаємо, що високий рівень резервування кредитів має негативний вплив на рентабельність активів. Високі витрати на резервування зменшують чистий дохід банку, що призводить до зниження рентабельності активів.

Високий рівень ліквідності свідчить про здатність банку швидко покривати свої зобов'язання. Це позитивно впливає на рентабельність активів, оскільки банк має достатньо ліквідних активів для забезпечення своєї діяльності. Наприклад, банк з високою ліквідністю може уникнути проблем з виплатами за зобов'язаннями, що підвищує його стійкість та рентабельність.

Коефіцієнт ліквідності розраховано як [74]:

$$\text{Коефіцієнт ліквідності} = \frac{\text{Ліквідні активи}}{\text{Зобов'язання}}, \quad (9)$$

Ми припускаємо, що високий рівень ліквідності має позитивний вплив на рентабельність активів. Висока ліквідність забезпечує здатність банку швидко покривати свої зобов'язання, що сприяє стабільній рентабельності активів.

Таким чином, як зовнішні, так і внутрішні чинники мають суттєвий вплив на рентабельність активів банку. Зовнішні чинники, такі як рівень інфляції, облікова ставка НБУ, зміна валютного курсу, рівень безробіття та приріст ВВП, формують загальні економічні умови, в яких працює банк. Внутрішні чинники, такі як коефіцієнт достатності капіталу, частка проблемних кредитів, частка комісійних витрат, частка чистого процентного доходу, рівень резервування кредитів та рівень ліквідності, відображають ефективність управління банком

своїми ресурсами та ризиками. Розуміння та управління цими чинниками є важливим для забезпечення стабільного та ефективного функціонування банку.

Для подальшого аналізу було побудовано матриці парних порівнянь для кожного банку, а також проаналізовано взаємозв'язки між факторами та рентабельністю активів.

Для подальшого аналізу було побудовано матрицю парних порівнянь, що показує кореляцію між досліджуваними змінними (див. Додаток Б). Як бачимо, сильний лінійний зв'язок спостерігається між показником рентабельності активів і змінними: коефіцієнт достатності капіталу (x_6) та частка чистого процентного доходу (x_9). Помірний лінійний зв'язок можемо спостерігати між показником рентабельності активів і факторами: індекс споживчих цін (x_1), зміна валютного курсу (x_3), частка проблемних кредитів (x_7), рівень резервування кредитів (x_{10}) та коефіцієнта загальної ліквідності (x_{11}). Інші фактори мають низьке значення кореляції з рентабельністю активів, що вказує на слабкий або відсутній зв'язок. Для подальшого аналізу було обрано лише фактори, що мають сильний або помірний зв'язок. Таким чином з зовнішніх факторів, що було початково обрано, для подальшого аналізу було включено лише фактор x_1 (індекс споживчих цін) та x_3 (зміна валютного курсу), з внутрішніх факторів, було виключено лише фактор x_8 (частка комісійних витрат).

Наступним кроком був аналіз взаємозв'язків між змінними (факторами), щоб уникнути мультиколінеарності. Аналіз показав, що змінна x_6 (коефіцієнт достатності капіталу), що мала найсильніший зв'язок з показником рентабельності активів, також мав помірний зв'язок з іншими змінними, такими як x_1 (індекс споживчих цін), x_3 (зміна валютного курсу), x_9 (частка чистого процентного доходу). Тому змінна x_6 була виключена з моделі. Сильний або помірний зв'язок було також помічено між показниками x_7 (частка проблемних кредитів), x_9 (частка чистого процентного доходу), x_{10} (рівень резервування кредитів), x_{11} (коефіцієнт ліквідності). Враховуючи цей факт, було прийнято до уваги додаткову умову: вищеперераховані змінні не могли бути присутніми в одній моделі, тобто в моделі можна використовувати лише одну з цих змінних.

Таким чином, з внутрішніх факторів (змінних), що впливають на рентабельність активів АТ КБ «ПриватБанк» до моделі буде включено лише змінну x_9 (частка чистого процентного доходу). Зовнішні фактори (x_1 (індекс споживчих цін) та x_3 (зміна валютного курсу)) показали слабкий або відсутній зв'язок з обраними факторами.

Для подальшого аналізу факторів, що можуть мати вплив на рентабельність активів АТ «Ощадбанк» було побудовано матрицю парних порівнянь (Додаток Г). Спочатку проаналізуємо взаємозв'язок між показником рентабельності активів і обраними факторами. Змінні x_3 (зміна валютного курсу), x_5 (рівень зростання ВВП) та x_6 (коефіцієнт достатності капіталу) показують слабкий або відсутній зв'язок з коефіцієнтом рентабельності активів. Дані змінні було вилучено для цілей подальшого аналізу. Інші змінні показують сильний або помірний зв'язок з рентабельністю активів банку. Найбільшу кореляцію рентабельність активів має з часткою комісійних витрат (x_8), збільшення рентабельності активів банку на 81,4% пояснюється збільшенням частки комісійних витрат. Таким чином, сильна позитивна кореляція між рентабельністю активів та часткою комісійних витрат вказує на те, що ефективно управління комісійними витратами може суттєво покращити рентабельність активів банку.

Наступним кроком було проаналізовано кореляцію між залежними змінними. Так як змінна x_4 (рівень безробіття) має помірну або сильну кореляцію (від 0,3 до 0,8) з усіма іншими аналізованими змінними, ця змінна була виключена з моделі. Для цілей подальшого аналізу було відібрано пари змінних, що мають слабку або відсутню кореляцію між собою та сильний або помірний зв'язок з показником рентабельності активів. Для цих пар буде розраховано кореляційно-регресійні моделі впливу цих пар змінних на значення рентабельності активів, а також для того, аби обрати найбільш значиму та адекватну модель, було розраховано та порівняно кореляцію, стандартне відхилення, значення F-тесту та середня помилка апроксимації.

Для аналізу впливу визначених змінних на рентабельність активів АТ «Райффайзен банк» було розраховано матрицю парних порівнянь (див. Додаток Д). Проаналізуємо кореляцію між змінними та рентабельністю активів та дослідимо взаємозв'язок між кожним окремим фактором та рентабельністю активів. Сильний зв'язок спостерігається між показником рентабельності активів і змінними: рівень безробіття (x_4), коефіцієнт достатності капіталу (x_6), частка проблемних кредитів (x_7), коефіцієнт комісійних витрат (x_8) та частка чистого процентного доходу (x_9). Помірний лінійний зв'язок можемо спостерігати між показником рентабельності активів і факторами: індекс споживчих цін (x_1), зміна валютного курсу (x_3), приріст ВВП (x_5) та коефіцієнта загальної ліквідності (x_{11}). Інші фактори мають низьке значення кореляції з рентабельністю активів, що вказує на слабкий або відсутній зв'язок, та будуть виключені з подальшого розрахунку.

Наступним етапом є аналіз взаємозв'язків між змінними. На даному етапі варто звернути увагу на змінні коефіцієнт достатності капіталу (x_6) та частка чистого процентного доходу (x_9). Ці змінні хоча й мають найвище значення кореляції з рентабельністю активів, проте сильний або помірний зв'язок у них спостерігається з усіма іншими факторами, тому для цілей побудови регресійної моделі ці змінні також було виключено. Для цілей подальшого аналізу були відібрані пари змінних, які демонструють слабку або відсутню кореляцію між собою, але мають сильний або помірний зв'язок з коефіцієнтом рентабельності активів. Для цих пар будуть побудовані кореляційно-регресійні моделі, що оцінюють вплив змінних на рентабельність активів.

Для подальшого аналізу рентабельності активів АТ АБ «Укргазбанк» було побудовано матрицю парних порівнянь, що показує кореляцію між досліджуваними змінними та рентабельністю активів (див. Додаток Є). Сильний зв'язок спостерігається між рентабельністю активів та змінними: індекс споживчих цін (x_1) та приріст ВВП (x_4). Помірний зв'язок спостерігається між рентабельністю активів та змінними: зміна валютного курсу (x_3), коефіцієнт достатності капіталу (x_5), частка процентного доходу (x_6) та рівень резервування

кредитів (x_{10}). Інші змінні мають слабкий або відсутній зв'язок з рентабельністю активів і були виключені з розрахунку моделі.

Наступним кроком є аналіз взаємозв'язків між змінними. На цьому етапі можемо виключити з моделі такі змінні як зміна валютного курсу (x_3) та частка процентного доходу (x_6), так як взаємозв'язок між цими змінними та іншими змінними, що планувалося використовувати для побудови моделі, є сильним або помірним.

Для цілей подальшого аналізу було відібрано пари змінних, що мають слабку або відсутню кореляцію між собою та сильний або помірний зв'язок з показником рентабельності активів. Такими парами виявилися індекс споживчих цін й коефіцієнт достатності капіталу та приріст ВВП та рівень резервування кредитів. Для цих пар буде розраховано кореляційно-регресійні моделі впливу цих пар змінних на значення рентабельності активів.

Для аналізу рентабельності активів банку було проаналізовано кореляцію між рентабельністю активів та змінними. Матриця парних порівнянь, включаючи кореляцію між рентабельністю та змінними, наведено в Додатку 3. Можемо побачити, що сильний зв'язок спостерігається між рентабельністю активів та змінними приріст ВВП (x_5) та чистий процентний дохід (x_9). Помірний зв'язок спостерігається між рентабельністю активів та змінними індекс споживчих цін (x_1), коефіцієнт достатності капіталу (x_6) та частка комісійних витрат (x_8). Інші змінні мають слабкий або відсутній зв'язок з рентабельністю активів та були вилучені з розрахунку моделі.

Наступним етапом було порівняння кореляцій між змінними. На цьому етапі можемо побачити, що між змінними, що залишилися є сильний або помірний зв'язок, що унеможливило побудову багатofакторної моделі. В такому випадку, було прийнято рішення побудувати однофакторну кореляційно-регресійну модель зі змінною, що має найбільшу кореляцію з рентабельністю активів.

Таким чином, було проведено аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на рентабельність активів банків, з урахуванням їхньої значущості

для побудови кореляційно-регресійних моделей. Зовнішні фактори, такі як індекс споживчих цін, зміна валютного курсу та приріст ВВП, формують економічні умови, у яких працюють банки, тоді як внутрішні фактори (частка чистого процентного доходу, коефіцієнт достатності капіталу тощо) визначають ефективність управління ресурсами банків. Аналіз кореляційних зв'язків дозволив виділити ключові змінні для побудови регресійних моделей та виключити фактори, що демонструють низький або відсутній зв'язок з рентабельністю активів, а також ті змінні, що взаємопов'язані між собою. Подальший етап передбачає побудову та оцінку моделей для виявлення кількісного впливу обраних факторів на рентабельність активів та формулювання рекомендацій для підвищення ефективності управління рентабельністю активів.

4. НАПРЯМКИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ БАНКІВ УКРАЇНИ

Як зазначалося в попередньому розділі, було обрано зовнішні та внутрішні фактори, що можуть мати вплив на рентабельність активів. Вважаємо за доцільне здійснювати моделювання для кожного банку окремо, враховуючи особливості кожного банку, а також результати емпіричного аналізу, що вказували на те, що різні фактори по різному впливають на рентабельність активів кожного банку.

Здійснимо моделювання зв'язку показнику рентабельності активів банку АТ КБ «ПриватБанк» з макроекономічними показниками та мікроекономічними показниками фінансового стану банку. В модель було включено 3 змінні: x_1 (індекс споживчих цін), x_3 (зміна валютного курсу) та x_9 (частка чистого процентного доходу). На основі зібраних даних було побудовано кореляційно-регресійну модель. Рівняння регресії для АТ КБ «ПриватБанк» виглядає наступним чином:

$$y = 0,15012 - 0,0002x_1 - 0,13368x_3 + 1,09032x_9, \quad (10)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_1 – індекс споживчих цін,

x_3 – зміна валютного курсу.

x_9 – частка чистого процентного доходу.

З рівняння регресії можемо зробити висновки, що кожне збільшення чистого процентного доходу на одиницю призводить до збільшення рентабельності активів на 1,09032 одиниці. Кожне збільшення індексу споживчих цін на одиницю призводить до незначного зниження рентабельності активів на 0,0002 одиниці. Кожне збільшення зміни валютного курсу на одиницю призводить до зниження рентабельності активів на 0,13368 одиниці.

Коефіцієнт кореляції (R) становить 0,99368, що показує високу кореляцію між незалежними змінними та рентабельністю активів. Значення R -квадрат свідчить про те, що 98,74% варіації рентабельності активів пояснюється моделлю. Стандартна помилка (0,00592) показує середню відстань між

фактичними та передбаченими значеннями рентабельності активів і вказує на те, що модель добре прогнозує рентабельність активів. Значення F-тесту (0,002391) вказує на те, що модель є статистично значимою. Середня помилка апроксимації становить 4,87%, що входить в допустимий ліміт значень та вказує на високу точність моделі. Модель є надійною для більшості практичних застосувань.

Таким чином, можемо зробити висновок, що частка чистого процентного доходу та зміна валютних курсів мають значний вплив на рентабельність активів. Індекс споживчих цін не має значного впливу на рентабельність активів у цій моделі, але також може бути включена. Модель є статистично значимою і може бути використана для прогнозування рентабельності активів.

Для подальшого аналізу факторів, що можуть мати вплив на рентабельність активів АТ «Ощадбанк» було побудовано матрицю парних порівнянь (Додаток Г).

Для цілей подальшого аналізу рентабельності активів АТ «Ощадбанк» під час емпіричного аналізу було відібрано пари змінних, що мають слабку або відсутню кореляцію між собою та сильний або помірний зв'язок з показником рентабельності активів. Для цих пар було розраховано кореляційно-регресійні моделі впливу цих пар змінних на значення рентабельності активів, а також для того, аби обрати найбільш значиму та адекватну модель, було розраховано та порівняно кореляцію, стандартне відхилення, значення F-тесту та середня помилка апроксимації. Результати розрахунків наведено в Таблиці 5.

Для цілей цієї роботи було обрано модель, що є статистично значимою та адекватною. Такою моделлю виявилася модель, що аналізує залежність рентабельності активів (ROA) від двох незалежних змінних: рівня ліквідності та рівня резервування кредитів – значимість F-тесту менше 0,055 лише в цієї моделі. Значення кореляції R (0,88) демонструє силу кореляції між незалежними змінними та рентабельністю активів, що вказує на сильний зв'язок.

Значення R^2 свідчить про те, що 77,44% варіації рентабельності активів можна пояснити змінами в рівні ліквідності та рівні резервування кредитів. стандартна помилка 0,005 вказує на високу точність регресійної моделі у

прогнозуванні рентабельності активів.

Таблиця 5 – Узагальнені результати регресійного аналізу впливу пар змінних на рентабельність активів АТ «Ощадбанк»

Пари змінних і показники	Індекс споживчих цін, Частка комісійні витрат	Чистий процентних дохід, Частка проблемних кредитів	Індекс споживчих цін, Рівень ліквідності	Рівень ліквідності, Рівень резервування кредитів	Зміна валютного курсу, Рівень ліквідності	Індекс споживчих цін, Рівень резервування кредитів	Індекс споживчих цін, Частка проблемних кредитів
Кореляція (R)	0,822	0,689	0,602	0,880	0,786	0,824	0,562
R ²	0,675	0,475	0,363	0,774	0,617	0,679	0,316
Стандартна помилка	0,007	0,008	0,009	0,005	0,007	0,006	0,009
F-тест	4,158	1,810	1,139	6,866	3,229	4,222	0,924
Значимість F-тесту	0,105	0,276	0,406	0,051	0,146	0,103	0,468
Середня помилка апроксимації	25,091	28,973	36,454	5,177	22,199	5,272	10,000

Джерело: розраховано автором

Це значення свідчить про те, що фактичні значення рентабельності активів в середньому відхиляються від прогнозованих значень на 0,5%, що є позитивним сигналом щодо точності моделі.

Рівняння регресії АТ «Ощадбанк» виглядає наступним чином:

$$y = 0,01208 - 0,04771x_{10} + 0,0729x_{11}, \quad (11)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_{10} – рівень резервування кредитів,

x_{11} – коефіцієнт ліквідності.

Коефіцієнт рівня ліквідності (0,0729) є позитивним і значущим на рівні значущості 10%, що свідчить про позитивний вплив цієї змінної на рентабельність активів. Коефіцієнт рівня резервування кредитів (-0,0477) є негативним і значущим на рівні значущості 10%, що свідчить про негативний вплив цієї змінної на рентабельність активів.

Модель є статистично значимою. Значення значимості F (0,0509) майже дорівнює рівню значущості 5%, що вказує на те, що модель є статистично значимою на рівні значущості 5%. Значення F-тесту про те, що модель має певну пояснювальну силу, тому можемо з високою ймовірністю стверджувати, що принаймні одна з незалежних змінних (рівень ліквідності або рівень резервування кредитів) має значний вплив на рентабельність активів. Середня помилка апроксимації становить 5.18%, що вказує на те, що модель є досить точною.

Загалом, кореляційно-регресійна модель показує, що рівень ліквідності має позитивний вплив на рентабельність активів, тоді як рівень резервування кредитів має негативний вплив. Модель є статистично значимою, що свідчить про її надійність, і може бути використана для прогнозування рентабельності активів та плануванні діяльності банку.

Для моделювання впливу факторів на рентабельність активів АТ «Райффайзен банк» були відібрані пари змінних, які демонструють слабку або відсутню кореляцію між собою, але мають сильний або помірний зв'язок з коефіцієнтом рентабельності активів. Для цих пар були побудовані кореляційно-регресійні моделі, що оцінюють вплив змінних на рентабельність активів. Для вибору найбільш значущої та адекватної моделі були розраховані та порівняні кореляція, стандартне відхилення, значення F-тесту та середня помилка апроксимації. Результати цих розрахунків представлені в Таблиці 6.

Для подальшого аналізу було обрано модель впливу приросту ВВП та частки комісійних витрат, так як ця модель є найбільш значущою та адекватною для прогнозування рентабельності активів АТ «Райффайзен банк». Вона демонструє найвищі показники кореляції та R^2 , найнижчі стандартну помилку та середню помилку апроксимації, а також має високу статистичну значимість за F-тестом. Крім того, значимість F-тесту становить 0,003, що є найнижчим значенням серед усіх моделей і свідчить про дуже низьку ймовірність випадковості результатів.

Таблиця 6 – Узагальнені результати регресійного аналізу впливу пар змінних на рентабельність активів АТ «Райффайзен банк»

Пари змінних і показники	Частка проблемних кредитів (NPL), Рівень ліквідності	Індекс споживчих цін, Частка комісійні витрат	Зміна валютного курсу, Рівень ліквідності	Приріст ВВП, Частка комісійних витрат	Рівень безробіття, Рівень ліквідності
Кореляція (R)	0,944	0,951	0,854	0,972	0,877
R ²	0,892	0,905	0,729	0,945	0,769
Стандартна помилка	0,009	0,008	0,014	0,006	0,013
F-тест	16,514	19,034	5,382	34,107	6,643
Значимість F-тесту	0,012	0,009	0,073	0,003	0,054
Середня помилка апроксимації	18,196	12,170	24,736	8,873	22,231

Джерело: розраховано автором

Рівняння регресії виглядає наступним чином:

$$y = 0,14113 + 0,10903x_4 - 0,17697x_8, \quad (12)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_4 – приріст ВВП,

x_8 – частка комісійних витрат.

Значення кореляції 0,9719 свідчить про дуже сильний кореляційний зв'язок між незалежними змінними (приріст ВВП та частка комісійних витрат) та рентабельністю активів, при цьому 94,46% варіації в рентабельності активів пояснюється цією моделлю. Це свідчить про високу пояснювальну здатність моделі. Стандартна помилка становить 0,0065 і вказує на невелику середню помилку прогнозів моделі, що свідчить про високу точність моделі.

Моделю вказує на позитивний вплив приросту ВВП на рентабельність активів. Збільшення приросту ВВП на 1 одиницю призводить до збільшення рентабельності активів на 0,10903.

Моделю також вказує на негативний вплив частки комісійних витрат на рентабельність активів. Збільшення частки комісійних витрат на 1 одиницю призводить до зменшення рентабельності активів на 0,17697.

Значення F-тесту 34,10669 є дуже високим, а значимість F (0,00307) є дуже низькою, що вказує на високу статистичну значимість моделі. Це означає, що ймовірність випадковості результатів є дуже низькою.

Таким чином, кореляційно-регресійна модель впливу приросту ВВП та частки комісійних витрат на рентабельність активів є високозначущою та адекватною для прогнозування. Отже, ця модель може бути використана для ефективного прогнозування рентабельності активів АТ «Райффайзен банк» на основі змін у прирості ВВП та частки комісійних витрат.

Для цілей моделювання впливу на рентабельність активів банку АТ АБ «Укргазбанк» було відібрано пари змінних, що мають слабку або відсутню кореляцію між собою та сильний або помірний зв'язок з показником рентабельності активів. Такими парами виявилися індекс споживчих цін й коефіцієнт достатності капіталу та приріст ВВП та рівень резервування кредитів. Для цих пар було розраховано кореляційно-регресійні моделі впливу цих пар змінних на значення рентабельності активів. Було розраховано кореляційно-регресійні моделі для кожної з цих пар.

Рівняння регресії для першої моделі виглядає наступним чином:

$$y = -0,01809 - 0,00203x_1 + 0,65356x_6, (13)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_1 – індекс споживчих цін,

x_6 – коефіцієнт достатності капіталу.

Кореляція (R) становить 0,95203 – показник високої кореляції між незалежними змінними та рентабельністю активів. 90,64% варіації рентабельності активів пояснюється за рахунок незалежних змінних (ціна активів та коефіцієнт достатності капіталу). Стандартна помилка становить 0,00797 – показник середньої величини помилок прогнозу.

Значення F-тесту (19,35704) свідчить про те, що модель є значущою. Значимість F менше 0,05 вказує на те, що модель є статистично значущою.

Негативний знак коефіцієнту при індексі споживчих цін в моделі вказує на зворотний зв'язок з рентабельністю активів. Коефіцієнт достатності капіталу показує позитивний зв'язок з рентабельністю активів.

Модель має прийнятний рівень середньої помилки апроксимації, що свідчить про її адекватність для прогнозування.

Загалом, ця регресійна модель демонструє високий рівень пояснювальної здатності та статистичну значущість, що дозволяє використовувати її для аналізу та прогнозування рентабельності активів банку.

Друга модель зі змінними приріст ВВП та рівень резервування кредитів виглядає наступним чином:

$$y = 0,00235 + 0,15602x_5 - 0,08118x_{10}, (14)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_5 – приріст ВВП,

x_{10} – рівень резервування кредитів.

Для цієї моделі кореляція (R) становить 0,92999, що є показником високої кореляції між незалежними змінними та рентабельністю активів, при цьому 86.49% варіації рентабельності активів за рахунок незалежних змінних (зростання ВВП та рівень резервування кредитів).

Стандартна помилка становить 0,00957, що вказує на прийнятний рівень точності прогнозів.

Коефіцієнт для зростання ВВП має позитивний знак і вказує на прямий зв'язок з рентабельністю активів. Рівень резервування кредитів показує негативний зв'язок з рентабельністю активів, проте не є статистично значимим.

Середня помилка апроксимації становить 0,5%, що є прийнятним показником для моделі і свідчить про її адекватність для прогнозування.

Таким чином, регресійна модель демонструє високий рівень пояснювальної здатності та статистичну значущість, що дозволяє використовувати її для аналізу та прогнозування рентабельності активів банку. Проте, варто звернути увагу на те, що рівень резервування кредитів не є статистично значущим фактором у цій моделі.

Порівнюючи першу та другу модель, можемо зробити висновок, що перша модель має вищу пояснювальну здатність, вищу статистичну значущість та точність прогнозів порівняно з другою моделлю. Тому перша модель є кращою для аналізу та прогнозування рентабельності активів банку.

При емпіричному аналізі впливу факторів на рентабельність активів було виявлено, що всі фактори корелюють між собою, тому було прийнято рішення побудувати однофакторну кореляційно-регресійну модель зі змінною, що має найбільшу кореляцію з рентабельністю активів.

Рівняння регресії виглядає наступним чином:

$$y = -0,00208 + 0,15083x_5, (15)$$

де y – коефіцієнт рентабельності активів,

x_5 – приріст ВВП.

Кореляція (R) становить 0,8472 – це показник високої кореляції між рентабельністю активів та приростом ВВП. Високе значення R -квадрат (71,78%) свідчить про значну частку пояснюваної варіації залежної змінної за рахунок незалежної змінної. Це вказує на високу пояснювальну здатність моделі. 71,78% варіації рентабельності активів можна пояснити за рахунок варіації приросту ВВП. Низьке значення стандартної помилки (0,01236) вказує на високу точність прогнозів.

Високе значення F -статистики свідчить про те, що модель є статистично значущою. Низьке значення (менше 0,05) значимості F вказує на те, що модель є статистично значущою.

Позитивний знак коефіцієнта для зростання ВВП вказує на прямий зв'язок з рентабельністю активів. Аналіз залишків показує, що середня помилка апроксимації становить 1,46, що є прийнятним показником для моделі.

Загалом, регресійна модель демонструє високий рівень пояснювальної здатності та статистичну значущість, що дозволяє використовувати її для аналізу та прогнозування рентабельності активів банку на основі зростання ВВП.

Отже, було проведено моделювання впливу макро- та мікроекономічних показників на рентабельність активів банків, що дозволило визначити найбільш

значущі фактори для кожного з досліджуваних банків. Побудовані кореляційно-регресійні моделі продемонстрували високий рівень пояснювальної здатності та статистичної значущості, дозволяючи прогнозувати рентабельність активів на основі змін у визначених факторах. Результати моделювання свідчать про те, що рентабельність активів значною мірою залежить від таких змінних як частка чистого процентного доходу, рівень ліквідності, приріст ВВП та рівень резервування. При цьому вплив цих факторів варіюється залежно від банку, що вказує на важливість врахування індивідуальних характеристик кожного фінансового інституту. На основі отриманих результатів моделювання можемо розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності управління рентабельністю активів.

Під час емпіричного аналізу було виявлено ряд недоліків в фінансовому стані банків, а також розроблено моделі впливу окремих факторів на рентабельність активів. Вважаємо за доцільне розробити рекомендації, що допоможуть удосконалити рентабельність активів, включаючи рекомендації для мінімізації та подолання недоліків, виявлених під час аналізу фінансового стану та фінансових результатів банку, та рекомендації щодо підвищення ефективності управління активами банку, на основі виявлених зв'язків та побудованих моделей.

З огляду на результати аналізу та кореляційно-регресійного моделювання, ключовими напрямками для підвищення рентабельності активів банків є оптимізація комісійних витрат, управління ліквідністю, покращення якості кредитного портфеля та посилення капітальної бази.

Оскільки зовнішні фактори мають значний вплив на діяльність банків, необхідно впровадити комплексну стратегію управління валютними ризиками. Це включає хеджування валютних коливань за допомогою деривативів, диверсифікацію валютної структури активів і пасивів, а також регулярний моніторинг валютної експозиції для оперативного реагування на зміни валютного курсу.

Значний вплив комісійних витрат на рентабельність активів вимагає їх оптимізації шляхом детального аналізу структури витрат, зменшення неефективних витрат, підвищення тарифів на популярні послуги та впровадження цифровізації процесів. Це дозволить банкам зменшити операційні витрати та підвищити ефективність надання послуг.

Для забезпечення належного рівня ліквідності рекомендується розробити стратегії, спрямовані на збільшення короткострокових активів і зменшення короткострокових зобов'язань. Важливим є регулярний моніторинг ліквідності та розробка планів дій на випадок кризових ситуацій. Використання деривативів і сек'юритизація активів також можуть сприяти підвищенню ліквідності.

Зниження рівня проблемних кредитів можливе через жорсткіші критерії кредитування, впровадження систем раннього попередження ризиків і реструктуризацію кредитів позичальників із фінансовими труднощами. Це сприятиме покращенню якості активів і зменшенню необхідності резервування.

Підвищення коефіцієнта достатності капіталу є ключовим для фінансової стабільності банків. Рекомендується реінвестування прибутків, залучення капіталу через емісію акцій та використання найкращих міжнародних практик для збільшення власного капіталу.

Позитивний вплив приросту ВВП на рентабельність активів вказує на необхідність регулярного моніторингу макроекономічних змін для коригування банківських стратегій. Зокрема, варто враховувати вплив інфляції та інших показників на фінансову стійкість банків.

Для підвищення ефективності управління рентабельністю активів важливо продовжити дослідження в таких напрямках:

1. Удосконалення управління ліквідністю: Розробка автоматизованих систем моніторингу та прогнозування грошових потоків, а також оптимізація строкової структури активів і пасивів.

2. Зниження частки проблемних кредитів: Вивчення методів підвищення ефективності кредитного скорингу, реструктуризації боргів та впровадження програм підтримки позичальників.

3. Інновації у банківській діяльності: Аналіз впливу нових технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, на управління активами та ризиками.

4. Регуляторні зміни: Дослідження впливу нових нормативних вимог на фінансову стабільність банків та адаптація кращих міжнародних практик.

5. Оптимізація структури активів і пасивів: Пошук балансу між короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями для зменшення ризиків ліквідності.

Таким чином, було визначено ключові рекомендації для підвищення рентабельності активів банків, що включали оптимізацію витрат, покращення ліквідності, зниження частки проблемних кредитів і зміцнення капітальної бази. Запропоновані напрями подальших досліджень включають управління ліквідністю, впровадження інновацій та адаптацію до макроекономічних змін для забезпечення стабільності банківської системи. Впровадження запропонованих рекомендації сприятиме підвищенню ефективності управління рентабельністю активів, зменшенню фінансових ризиків та забезпеченню стабільності банківської системи. Подальші дослідження допоможуть створити гнучкі та адаптовані до українських реалій моделі фінансового управління, що забезпечать довгостроковий розвиток і підвищення рентабельності банків.

ВИСНОВОК

В результаті здійсненого магістерського дослідження нами було зроблено такі висновки:

1. На основі здійсненого аналізу наукових джерел узагальнено теоретичні аспекти до визначення сутності поняття «рентабельність активів». Було запропоновано його інтерпретувати як ключовий показник, що відображає ефективність використання банківських ресурсів для отримання прибутку. Рентабельність активів виступає інтегральним показником, який характеризує не лише результативність банківської діяльності, але й її надійність та перспективи розвитку. Рентабельність активів є важливим показником для банків, оскільки вона відображає загальну ефективність їхньої діяльності та спроможність створювати прибуток за рахунок ефективного використання активів. Економічна сутність рентабельності активів банків полягає у забезпеченні ефективного використання банківських ресурсів для досягнення максимального фінансового результату при мінімальних витратах. Висока рентабельність активів забезпечує банку більший запас фінансової міцності, що дозволяє легше долати економічні виклики та кризи.

2. Принципи управління рентабельністю активів банків мають свою специфіку, враховуючи особливості банківської діяльності. Банки повинні прагнути до диверсифікації своїх активів, щоб знизити ризики, пов'язані з концентрацією в одному секторі або на одному клієнті. Оцінка кредитного ризику: Ефективне управління кредитним ризиком є ключовим аспектом рентабельності активів банків. Це включає ретельну оцінку кредитоспроможності позичальників та моніторинг стану виданих кредитів. Банки повинні забезпечувати достатній рівень ліквідності, щоб мати можливість виконувати свої зобов'язання перед вкладниками та інвесторами. Зміни процентних ставок можуть суттєво впливати на рентабельність активів банків. Управління цим ризиком включає використання фінансових інструментів та стратегій хеджування. Регулярний моніторинг та аналіз показників

рентабельності активів допомагають виявити слабкі місця та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Дотримання цих принципів дозволяє банкам ефективно керувати своїми активами, забезпечувати їхню максимальну рентабельність та мінімізувати ризики, пов'язані з банківською діяльністю.

3. Нами було запропоновано визначити за допомогою кореляційно-регресійної моделі, фактори, що впливають на рентабельність активів банків. Було проаналізовано вплив зовнішніх факторів, що характеризують макроекономічну ситуацію, ситуацію на міжнародному ринку, регуляторне середовище, та внутрішніх факторів, котрі характеризують фінансовий стан банку. За допомогою запропонованої методики вдалося визначити слабкі аспекти управління рентабельністю активів банків України, розробити заходи з удосконалення процесу управління рентабельністю активів.

4. Було проаналізовано 5 найбільших за обсягами активів системно важливих банків України – АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «Укргазбанк», АБ «Укрексімбанк», оцінено їх економічний стан та виявлено слабкі місця, що потребують доопрацювань. На основі виявлених недоліків було розроблено спеціальні рекомендації для кожного з аналізованих банків для усунення недоліків та покращення фінансового стану.

5. Для кожного з банків було розроблено кореляційно-регресійну модель впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на рентабельність активів. На основі цих моделей було розроблено рекомендації щодо врахування впливу цих факторів при розробці стратегій щодо підвищення ефективності управління рентабельністю активів, а також інструментами впливу.

6. Було розглянуто ключові рекомендації та напрями для підвищення ефективності управління рентабельністю активів банків. Основна увага приділена оптимізації комісійних витрат, покращенню ліквідності, зменшенню частки проблемних кредитів, посиленню капітальної бази та моніторингу макроекономічних показників.

Запропоновані напрями подальших досліджень передбачають поглиблення аналізу у сферах управління ліквідністю, підвищення якості кредитного портфеля, використання інноваційних технологій і оптимізації активів і пасивів. Це сприятиме розробці нових підходів до вдосконалення фінансового управління, підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності банківської системи України.

Джерела

1. Про Національний банк України : Закон України від 1999 №29, редакція від 19 квітня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 2002 року №1, редакція від 01 січня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
3. Про банк та банківську діяльність : Закон України від 2001 №5-6, редакція від 08 листопада 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
4. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 2023 №3-4, редакція від 08 листопада 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>
5. Гуляєва Л.П. Сучасні підходи до визначення економічної сутності банку // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наук. праць професорсько-викладацького складу і аспірантів / За ред. Мальчина Ю.М., Ніколенка Ю.В. – 2008. – Вип.28. – С.106–115. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Hulyaeva_2008_4.pdf
6. Онищенко Ю.І., Григор'єва Н. І. Перспективи формування портфелю цінних паперів банку з використанням фундаментального аналізу. Економіка та суспільство. 2018. Випуск №16. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/117.pdf
7. Орлов В.В. Фінансова стійкість та фінансова стабільність: Теоретичне узгодження дефініцій // НАУКОВИЙ ВІСНИК – 2021 – Збірник наукових праць №11-12 – С.288-289. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/288-289/page.php?id=abstract/ukr/42-48>
8. Вітлінський В.В., Пернарівський О.В. Визначення рейтингу банку всередині вибірки. Вісник Національного банку України. 1999. № 2. 61-65 с.
9. Кочетков В.М. Організація управління фінансовою стійкістю банку ринкових умовах : монографія. Київ : Вид-во Європ. університету, 2003. С. 300

10. Оцінка стійкості банків України 2023 року. НБУ : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf?v=6
11. Семенча І. Є., Горбунова Ю. Р. Фінансова стійкість та стабільність у банківській діяльності: розмежування понять та аналіз дефініцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 32. 81-84 с. URL: <http://surl.li/nvqkav>
12. Росола У. В., Щока Н. І., Ярмолюк М. С. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Випуск 1 (9). URL: <http://surl.li/trvrah>
13. Прийдун Л. М. Ключові аспекти забезпечення ефективності банківської діяльності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Випуск 3. 763-768 с. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/157.pdf>
14. Choiriyah C., Fatimah F., Agustina S., & Ulfa F. A. The effect of return on assets, return on equity, net profit margin, earning per share, and operating profit margin on stock prices of banking companies in Indonesia Stock Exchange. *International Journal of Finance Research*. 2021. Vol. 1, No. 2, pp. 103-123.
15. Хижинська О. А., Волкова В. В. Банківська система України: сучасний стан, проблемні аспекти та перспективи розвитку. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2021. Том 2 №13. 284-289 с.
16. Звіт про фінансову стабільність. НБУ : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>
17. Жердецька Л. В. Оцінка ефективності інвестиційної діяльності банків України на фондовому ринку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. Збірник наукових праць №9-10 (286-287). С. 11-17. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/286-287/pdf/11-17.pdf>
18. Гажала Ю. В. , Волошина О. В. Сучасний підхід до рейтингування комерційних банків в Україні: теоретичний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2008. №1(10). URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/67135/0>

19. Мудра Р. Р. Ефективність функціонування банків України на ринку банківських продуктів і послуг. Економіка і суспільство. 2018. Випуск №17. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/17_ukr/85.pdf

20. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Випуск 47. 41-47 с. URL: http://visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/47_2023ua/10.pdf

21. Adhi Widyakto, Tri Rinawati, Endang Tri Widyarti. The Effect of Return on Assets, Return on Equity and Net Interest Margin on Stock Prices in Banking Companies Listed on the Indonesia Stock Exchange for the 2017-2021 Period. *Journal Bisnis Strategi*. 2023. Vol. 32, No. 1, pp. 79-91.

22. Ceria D. Simanullang, Yusuf Ronny Edward, Rasinta Ria Ginting, Enda Noviyanti Simorangkir. The effect of return on assets (ROA) and return on equity (ROE) on company value with capital structure as moderating variables in banking companies listed on the Indonesia stock exchange. *International Journal of Business, Economics and Law*. 2021. Vol. 24, Issue 6 (August). pp. 129-134

23. Рисін В. В., Біда А. П. Фінансова стійкість банку: чинники та особливості забезпечення. *Ефективна економіка*. 2021. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/3.pdf

24. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib>

25. Онищенко Ю.І. Управління інвестиційною діяльністю банку: теорія та практика. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 25. URL: <http://www.market-info.od.ua>

26. Родіонова Т. А., Пятков А. М. Аналіз ефективності державних, приватних і іноземних банків України. *International Relations. Economics. Country Studies. Tourism (IRECST)*. 2020. URL: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2020-12-18>

27. Святенко С. В., Потапчук А. В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами АТ «КБ «ПРИВАТБАНК». *Східна Європа: економіка,*

бізнес та управління. 2020. Випуск 1 (24). 229-237 с. URL: https://easterneurope-bm.in.ua/journal/24_2020/36.pdf

28. Зверук Л. А. Основи стратегій управління активами і пасивами банків. Бізнесінформ. 2018. №6. URL: business-inform-2018-6_0-pages-307_313.pdf

29. Prof. Mark A. Petersen, Dr. Ilse Schoeman. Modeling of Banking Profit via Return-on-Assets and Return-on-Equity. *Proceedings of the World Congress on Engineering*. 2008. Vol II. URL: <https://studylib.net/doc/8676069/modeling-of-banking-profit-via-return-on-assets-and-retur...>

30. Чайковський Я., Чайковська І., Чайковський Є. Ефективність діяльності банківських установ в Україні. 2022. Світ фінансів. №3 (72). 127-140 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/49021/1/%d0%a7%d0%90%d0%99%d0%9a%d0%9e%d0%92%d0%a1%d0%ac%d0%9a%d0%98%d0%99.PDF>

31. Moussu C., Petit-Romec A. ROE in Banks: Performance or Risk Measure? Evidence from Financial Crises. *Finance*. 2017. Vol. 38, No. 2, pp. 95-115.

32. Борисова С. Є., Швецова І. В. Шляхи підвищення прибутковості комерційного банку. Науковий вісник ДГМА. 2016. №2. 144 – 148 с. URL: [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%962\(20%D0%95\)_2016/article/23.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/science_vesnik/%E2%84%962(20%D0%95)_2016/article/23.pdf)

33. Рудика В.І., Мамедов І.М. Характеристика рентабельності як показника ефективної діяльності підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/20955.pdf>

34. Матвієнко О. С. Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні. “Young Scientist”. 2014. № 6 (09). С. 169-171

35. Ребрик М. І., Кирич Н. Б. Шляхи підвищення рівня рентабельності діяльності підприємства. Матеріали VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій». Тернопіль, 28-29 листопада 2018. С. 223-224.

36. Карчева Г. Т. Системний аналіз прибутковості діяльності банків України // БІЗНЕСІНФОРМ –2015 – №9 – С.308–313. URL:

https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2015-9_0-pages-308_313.pdf

37. Стрижиченко К. А., Дунчик А. О. Дослідження тенденції прибутковості активів банків України. Гроші, фінанси і кредит. 2016. Випуск 14. 859-862 с. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/171.pdf>

38. Гребенюк О.О. Аналіз ефективності фінансової рентабельності банківських установ : Наукові праці. Економіка –2017. URL: <https://inmad.vntu.edu.ua/portal/static/AE48B579-4396-46A0-A7ED-1C36B6658F03.pdf>

39. Головка О. Г., Антоненко І. Г., Стратегія управління прибутковістю банку для забезпечення його стабільності. Інфраструктура ринку. 2018. Випуск 25. 650-655 с. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/110.pdf

40. Сагер Л. Ю., Єфіменко А. Ю. Аналіз індикаторів рівня капіталізації банків європейських країн. Економіка та суспільство. 2024. Випуск №62. URL: <http://surl.li/tziqym>

41. Головова Л. Підвищення ефективності діяльності банку шляхом управління витратами. Review of transport economics and management. 2021. № 5(21). URL: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/241874>

42. Asghar Kamal, Muhammad Sadil Ali, Muhammad Mahmood shah Khan. Impact of Fintech on the Financial Stability of Banks: A Systematic Literature Review. Global Economics Review(GER). 2022. Vol. VII, No. IV. 33-40 pp. URL: https://www.researchgate.net/publication/367452600_Impact_of_Fintech_on_the_Financial_Stability_of_Banks_A_Systematic_Literature_Review

43. Черкашина К. Ф., Продан Д. І. Економетричне моделювання впливу діяльності банків з іноземним капіталом на ефективність функціонування банківської системи України. Ефективна економіка. 2015. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3870>

44. Тришак Л. С., Мацук З. А. Шийко В. І. Фінансовий механізм управління активами і пасивами банківських установ. Облік і фінанси. 2019. №4 (86). 88-95

c. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1343aa31-6499-428f-a053-411368285bee/content>

45. Ситник Н. С. Пріцак Я. М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. Молодий вчений. 2023. №6 (118). URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19>

46. Про заходи щодо підвищення рентабельності діяльності банків: рішення Комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.11.2003 №277.

47. Новіченко Л. С. Аналіз показників рентабельності підприємства: теоретичні і прикладні аспекти. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. №5, Том 2. 254-259 с. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/09/2021-en-52-43.pdf>

48. Munteanu I., Ilie.C. The use of ROA and ROE in study of a Bank`s profitability. "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series. 2021. Volume XXI, Issue 2. pp. 1078-1083

49. Obeid R. Factors Affecting Return on Assets (ROA) in the Banking Sector of Selected Arab Countries: Is There a Role for Financial Inclusion and Technology Indicators? *International Journal of Economics and Finance*. 2023. Vol. 15, No. 9. URL: <https://doi.org/10.5539/ijef.v15n9p1>.

50. Main factors for the subdued profitability of significant banks in the Banking Union. *Banking Union Scrutiny*. 2019. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/634364/IPOL_IDA\(2019\)634364_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2019/634364/IPOL_IDA(2019)634364_EN.pdf)

51. Скоробогач О. І. Аналіз прибутку та рентабельності малих і середніх банків України. Економіка та держава. 2013. №5. С. 77-79. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2013/22.pdf

52. Алгоритм розрахунку рентабельності активів та капіталу: додаток до рішення Комісії з питань нагляду і регулювання діяльності банків від 26.11.2003 №277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr277500-03#Text>

53. Рішення комісії з питань нагляду та регулювання діяльності банків №277 від 26.11.2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr277500-03#Text>

54. Шелест О. Л., Скрипниченко О. В. Вдосконалення стратегії управління прибутковістю банку з використанням імітаційної моделі. Ефективна економіка. 2019. №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/53.pdf

55. Тисячна Ю. С. Управління активами і пасивами банку із застосуванням матричного підходу. Гроші, фінанси і кредит. 2016. Випуск 13. URL: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/110.pdf>

56. Боброва Н. Е. Управління прибутком і рентабельністю банку на основі мультиплікаційних моделей. Збірник наукових праць. 2011. Випуск 33. 109-118 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/57052/5/Bodrova_Upravlinnia_prybutkom_i_rentabelnistiu.pdf

57. Мочаліна З. М., Радзинська Ю. Б. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів. *Науково-технічний збірник "Комунальне господарство міст"*, 2011. № 98. С. 221–227.

58. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко, А. М. Арістова, В. С. Білошапка та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2003. 599 с.

59. Kupiec P., Lee Y. What Factors Explain Differences in Return on Assets Among Community Banks? *Federal Deposit Insurance Corporation*. 2012.

60. Наглядова статистика НБУ: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

61. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>

62. Офіційний сайт АТ «Укрексімбанк». URL: <https://www.eximb.com/>

63. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>

64. Офіційний сайт АТ «Державний ощадний банк». URL: <https://www.oschadbank.ua/>

65. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк». URL: <https://raiffeisen.ua/>

66. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк». URL: https://ukrgasbank.com/inbank/eboom_24_7/

67. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

68. Мулик Т. О., Мулик Я. І. Оцінка достатності капіталу вітчизняних банків як запорука їх надійності. Ефективна економіка. 2021. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/75.pdf

69. Коефіцієнт достатності капіталу - Покроковий розрахунок ЗКД : веб-сайт. URL: <http://surl.li/gzrguz>

70. Mirza Punagi, Mardi, Achmad Fauzi. Analysis of factors affecting of return on assets of banking companies before and during COVID-19 pandemic. *Journal of management, accounting, general finance and international economic issues (marginal)*. 2022. Volume 2 Issue 1. pp. 86-98.

71. Частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 38% на початок 2023 року. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

72. Толстошесєва А. В. Резервування як метод управління кредитним ризиком. *Економіка та менеджмент*. 2013. №1. 45-48 с. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1122>

73. Методика розрахунку банківських показників : веб-сайт. URL: <https://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/metodika-rozrahunku-bankivskih-pokaznikiv>

74. Коефіцієнт швидкої ліквідності : веб-сайт. URL: <http://surl.li/uxdpuu>

Додаток А

Показники фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» за 2017-2023 рр., млн грн

Показники	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Балансові показники							
Усього активів, з них:	680 008	540 596	401 296	382 525	309 723	278 048	253 675
<i>Грошові кошти та їх еквіваленти</i>	152 282	96 380	52 835	49 911	45 894	27 360	25 296
<i>Інвестиції в цінні папери</i>	271 847	239 752	222 277	221 661	152 157	180 081	161 012
Усього зобов'язань, з них:	595 162	482 807	334 681	329 700	255 194	246 584	230 056
<i>Кошти клієнтів</i>	555 525	471 970	325 303	312 708	240 621	231 055	212 167
Усього власного капіталу, з них:	84 846	57 789	66 615	52 825	54 529	31 464	23 619
<i>Статутний капітал</i>	206 060	206 060	206 060	206 060	206 060	206 060	206 060
<i>Непокритий збиток/Нерозподілений прибуток</i>	(144 629)	(156 749)	(157 247)	(174 602)	(171 192)	(190 388)	(201 139)
Показники фінансового результату							
Процентні доходи	66 238	43 686	35 854	33 563	33 841	30 754	24 485
Процентні витрати	(6 616)	(3 768)	(6 537)	(11 961)	(14 174)	(14 002)	(18 374)
Комісійні доходи	41 589	32 945	35 057	27 649	24 575	19 590	13 211
Комісійні витрати	(17 150)	(12 505)	(11 840)	(8 888)	(6 386)	(4 402)	(3 017)
Загальна сума сукупного доходу	51 215	19 214	33 232	22 753	34 705	10 924	(638)
Показники діяльності банку, використані для кореляційно-регресійного аналізу							
Коефіцієнт рентабельності активів	0,075	0,036	0,083	0,059	0,112	0,039	(0,003)
Коефіцієнт достатності капіталу	0,125	0,107	0,166	0,138	0,176	0,113	0,093
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,224	0,178	0,132	0,130	0,148	0,098	0,100
Частка проблемних кредитів (Non-performing loans, NPL)	0,657	0,713	0,720	0,769	0,807	0,838	0,855
Рівень резервування кредитів	0,665	0,728	0,719	0,764	0,799	0,828	0,838
Частка комісійні витрат	0,228	0,225	0,260	0,321	0,338	0,380	0,412
Частка чистого процентного доходу	(0,006)	0,040	0,067	0,057	0,073	0,052	0,090

Додаток Б

Матриця парних порівнянь АТ КБ «ПриватБанк»

Кореляція		Рентабельність активів	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	x-rates change	Рівень безробіття	GDP Growth	Коефіцієнт достатності капіталу	Частка проблемних кредитів	Частка комісійні витрат	Чистий процентних дохід	Рівень резервування кредитів
		y	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Індекс споживчих цін	x ₁	- 0,569	1									
Середня облікова ставка	x ₂	- 0,085	0,413	1								
x-rates change	x ₃	- 0,420	0,395	0,426	1							
Рівень безробіття	x ₄	- 0,002	0,301	0,686	0,831	1						
GDP Growth	x ₅	0,285	- 0,852	- 0,364	- 0,349	- 0,355	1					
Коефіцієнт достатності капіталу	x ₆	0,926	- 0,557	- 0,395	- 0,638	- 0,313	0,328	1				
Частка проблемних кредитів (Non-performing loans, NPL)	x ₇	- 0,391	- 0,083	- 0,259	- 0,621	- 0,810	0,249	- 0,182	1			
Частка комісійні витрат	x ₈	0,287	0,175	0,271	0,676	0,838	- 0,377	0,080	- 0,982	1		
Чистий процентних дохід	x ₉	0,835	- 0,360	0,124	0,135	0,452	0,069	0,637	- 0,789	0,705	1	
Рівень резервування кредитів	x ₁₀	- 0,414	- 0,016	- 0,206	- 0,601	- 0,785	0,176	- 0,214	0,997	- 0,971	- 0,798	1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	x ₁₁	0,405	0,030	0,565	0,552	0,901	- 0,231	0,100	- 0,877	0,879	0,720	- 0,865

Додаток В

Показники фінансового стану АТ «Державний ощадний банк» за 2017-2023 рр., млн грн

Показники	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Балансові показники							
Усього активів, з них:	346 536	269 189	234 907	233 539	249 101	217 786	233 873
<i>Грошові кошти та їх еквіваленти</i>	65 850	28 357	19 001	26 515	56 803	10 601	12 228
<i>Кредити та заборгованість клієнтів</i>	89 109	83 216	74 754	63 226	65 168	67 543	74 503
<i>Інвестиції в цінні папери</i>	173 448	143 381	128 647	130 252	113 616	116 590	98 104
Усього зобов'язань, з них:	317 811	247 025	213 037	211 604	229 549	199 225	202 601
<i>Кошти клієнтів</i>	302 944	233 940	191 453	186 168	202 143	154 016	150 151
Усього власного капіталу, з них:	28 725	22 164	21 870	21 935	19 552	18 548	31 257
<i>Статутний капітал</i>	49 725	49 725	49 725	49 725	49 725	49 725	49 725
<i>Непокритий збиток/Нерозподілений прибуток</i>	(23 891)	(29 780)	(30 110)	(30 339)	(33 008)	(33 216)	(21 017)
Показники фінансового результату							
Процентні доходи	32 597	22 549	21 353	18 467	19 066	19 351	19 747
Процентні витрати	(18 730)	(7 565)	(7 989)	(10 476)	(13 567)	(13 896)	(14 228)
Комісійні доходи	12 025	9 387	9 802	8 044	6 439	5 236	4 001
Комісійні витрати	(5 376)	(3 448)	(3 598)	(3 081)	(2 236)	(1 771)	(1 305)
Загальна сума сукупного доходу	6 735	612	766	2 533	1 057	(2 454)	709
Показники діяльності банку, використані для кореляційно-регресійного аналізу							
Коефіцієнт рентабельності активів	0,019	0,002	0,003	0,011	0,004	(0,011)	0,003
Коефіцієнт достатності капіталу	0,083	0,082	0,093	0,094	0,078	0,085	0,134
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,190	0,105	0,081	0,114	0,228	0,049	0,052
Частка проблемних кредитів (NPL)	0,366	0,382	0,474	0,347	0,492	0,462	0,584
Рівень резервування кредитів	0,230	0,244	0,293	0,193	0,480	0,499	0,419
Частка комісійні витрат	0,447	0,367	0,367	0,383	0,347	0,338	0,326
Частка чистого процентного доходу	0,065	0,016	0,049	0,027	0,024	0,025	0,024

Додаток Г

Матриця парних порівнянь АТ «Ощадбанк»

Кореляція		Рентабельність активів	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	x-gates change	Рівень безробіття	GDP Growth	Коефіцієнт достатності капіталу	Частка проблемних кредитів	Частка комісійних витрат	Чистий процентний дохід	Рівень резервування кредитів
		y	x1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10
Індекс споживчих цін	x1	-0,325	1									
Середня облікова ставка	x2	0,107	0,161	1								
x-gates change	x3	0,384	0,395	0,382	1							
Рівень безробіття	x4	0,580	0,301	0,670	0,831	1						
GDP Growth	x5	0,094	-0,852	-0,128	-0,349	-0,355	1					
Коефіцієнт достатності капіталу	x6	-0,051	0,119	-0,382	0,001	-0,318	0,194	1				
Частка проблемних кредитів	x7	-0,464	0,018	-0,163	-0,533	-0,571	0,386	0,652	1			
Частка комісійних витрат	x8	0,814	-0,266	0,337	0,635	0,786	0,050	-0,430	-0,746	1		
Частка чистого процентного доходу	x9	0,609	-0,475	0,135	0,381	0,477	0,531	-0,170	-0,251	0,772	1	
Рівень резервування кредитів	x10	-0,701	-0,146	0,168	-0,646	-0,582	0,401	0,134	0,752	-0,718	-0,368	1
Рівень ліквідності	x11	0,598	-0,440	0,428	-0,194	0,329	0,125	-0,559	-0,310	0,502	0,302	-0,099

Показники фінансового стану АТ «Райффайзен Банк» за 2017-2023 рр., млн грн

Показники	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Балансові показники							
Усього активів, з них:	189 192	166 261	126 440	107 287	82 786	73 313	66 297
Грошові кошти та їх еквіваленти	30 780	32 038	25 762	15 765	13 543	10 362	10 297
Кредити та заборгованість банків	43 337	39 079	11 067	25 623	10 176	7 631	8 032
Кредити та заборгованість клієнтів	52 554	61 686	68 601	45 743	47 352	46 829	36 845
Інвестиції в цінні папери	54 257	25 412	14 820	10 302	5 149	3 456	5 727
Усього зобов'язань, з них:	167 119	149 206	110 861	94 396	69 770	61 690	55 393
Кошти клієнтів	158 605	143 611	107 345	88 244	66 749	58 406	52 339
Усього власного капіталу, з них:	22 073	17 055	15 580	12 892	13 016	11 623	10 905
Статутний капітал	6 155	6 155	6 155	6 155	6 155	6 153	6 155
Непокритий збиток/Нерозподілений прибуток	5 085	1 580	786	(51)	564	870	319
Показники фінансового результату							
Процентні доходи	20 477	15 254	10 016	9 534	10 024	8 866	7 044
Процентні витрати	(3 860)	(2 433)	(1 784)	(2 233)	2 802	(1 822)	(1 283)
Комісійні доходи	7 028	5 109	6 692	5 656	5 312	4 593	3 852
Комісійні витрати	(4 720)	(2 944)	(4 007)	(3 040)	(2 778)	(2 130)	(1 517)
Загальна сума сукупного доходу	4 797	1 502	4 730	4 188	5 035	4 973	4 462
Показники діяльності банку, використані для кореляційно-регресійного аналізу							
Коефіцієнт рентабельності активів	0,025	0,009	0,037	0,039	0,061	0,068	0,067
Коефіцієнт достатності капіталу	0,117	0,103	0,123	0,120	0,157	0,159	0,164
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,163	0,193	0,204	0,147	0,164	0,141	0,155
Частка проблемних кредитів (NPL)	0,529	0,618	0,152	0,288	0,179	0,233	0,133
Рівень резервування кредитів	0,180	0,135	0,025	0,041	0,056	0,083	0,160
Частка комісійні витрат	0,672	0,576	0,599	0,537	0,523	0,464	0,394
Частка чистого процентного доходу	0,072	0,023	0,071	0,072	0,093	0,101	0,087

Додаток Д

Матриця парних порівнянь АТ «Райффайзен Банк»

Кореляція		Рентабельність активів	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	x-rates change	Рівень безробіття	GDP Growth	Коефіцієнт достатності капіталу	Частка проблемних кредитів (NPL)	Частка комісійні витрат	Чистий процентний дохід	Рівень резервування кредитів
		у	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	x ₁₀
Індекс споживчих цін	x ₁	-0,454	1									
Середня облікова ставка	x ₂	-0,184	0,161	1								
x-rates change	x ₃	-0,662	0,395	0,382	1							
Рівень безробіття	x ₄	-0,775	0,301	0,670	0,831	1						
GDP Growth	x ₅	0,663	-0,852	-0,128	-0,349	-0,355	1					
Коефіцієнт достатності капіталу	x ₆	0,975	-0,343	-0,023	-0,636	-0,678	0,593	1				
Частка проблемних кредитів (NPL)	x ₇	-0,842	0,474	0,617	0,772	0,901	-0,656	-0,763	1			
Частка комісійні витрат	x ₈	-0,784	-0,104	0,244	0,447	0,705	-0,118	-0,796	0,616	1		
Частка чистого процентного доходу	x ₉	0,905	-0,753	-0,111	-0,554	-0,610	0,890	0,843	-0,764	-0,468	1	
Рівень резервування кредитів	x ₁₀	-0,201	0,340	0,716	0,669	0,697	-0,144	-0,047	0,533	0,021	-0,224	1
Рівень ліквідності	x ₁₁	-0,607	0,485	-0,146	0,107	0,275	-0,412	-0,556	0,227	0,497	-0,646	-0,135

Показники діяльності АТ АБ «Укргазбанк» за 2017-2023 рр., млн грн

Показники	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Балансові показники							
Усього активів, з них:	175 867	131 646	123 272	142 703	119 137	82 225	69 213
<i>Грошові кошти та їх еквіваленти</i>	49 749	35 347	30 188	35 288	46 412	14 035	7 264
<i>Кредити та заборгованість банків</i>	1 633	2 421	5 081	661	294	727	3 740
<i>Кредити та заборгованість клієнтів</i>	63 333	64 759	5 589	47 518	38 986	45 237	33 646
<i>Інвестиції в цінні папери</i>	55 729	23 217	23 217	56 034	30 410	18 801	20 577
Усього зобов'язань, з них:	164 622	124 730	111 641	134 154	110 883	76 469	63 588
<i>Кошти клієнтів</i>	154 134	112 779	96 736	126 499	103 360	65 122	60 646
Усього власного капіталу, з них:	11 246	6 916	11 631	8 549	8 254	5 756	5 625
<i>Статутний капітал</i>	13 837	13 837	13 837	13 837	13 837	13 837	13 837
<i>Непокритий збиток/Нерозподілений прибуток</i>	(3 603)	(5 539)	(1 310)	(4 491)	(4 929)	(6 248)	(7 005)
Показники фінансового результату							
Процентні доходи	17 370	11 566	8 702	9 576	9 664	8 367	6 875
Процентні витрати	(10 690)	(6 572)	(3 422)	(6 367)	(6 924)	(5 156)	(4 517)
Комісійні доходи	2 261	2 327	2 334	1 619	1 363	965	720
Комісійні витрати	(964)	(907)	(753)	(383)	(299)	(204)	(168)
Загальна сума сукупного доходу	4 330	(4 715)	3 082	294	2 498	179	327
Показники діяльності банку, використані для кореляційно-регресійного аналізу							
Коефіцієнт рентабельності активів	0,025	(0,036)	0,025	0,002	0,021	0,002	0,005
Коефіцієнт достатності капіталу	0,064	0,053	0,094	0,060	0,069	0,070	0,081
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,283	0,268	0,245	0,247	0,390	0,171	0,105
Частка проблемних кредитів (NPL)	0,322	0,298	0,091	0,131	0,178	0,169	0,205
Рівень резервування кредитів	0,201	0,197	0,095	0,137	0,156	0,157	0,196
Частка комісійні витрат	0,426	0,390	0,323	0,236	0,219	0,212	0,234
Частка чистого процентного доходу	0,043	0,039	0,040	0,025	0,027	0,042	0,034

Матриця парних порівнянь АТ АБ «Укргазбанк»

Кореляція		Рентабельність активів	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	x-rates change	Рівень безробіття	GDP Growth	Коефіцієнт достатності капіталу	Частка проблемних кредитів (NPL)	Частка комісійні витрат	Чистий процентний дохід	Рівень резервування кредитів
		у	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	x ₁₀
Індекс споживчих цін	x ₁	-0,857	1									
Середня облікова ставка	x ₂	-0,152	0,161	1								
x-rates change	x ₃	-0,349	0,395	0,382	1							
Рівень безробіття	x ₄	-0,206	0,301	0,670	0,831	1						
GDP Growth	x ₅	0,919	-0,852	-0,128	-0,349	-0,355	1					
Коефіцієнт достатності капіталу	x ₆	0,616	-0,251	-0,519	-0,383	-0,491	0,605	1				
Частка проблемних кредитів (NPL)	x ₇	-0,358	0,386	0,868	0,674	0,875	-0,386	-0,617	1			
Частка комісійні витрат	x ₈	-0,132	0,353	0,439	0,770	0,929	-0,368	-0,246	0,677	1		
Частка чистого процентного доходу	x ₉	-0,034	0,336	0,483	0,606	0,540	-0,009	0,145	0,422	0,583	1	
Рівень резервування кредитів	x ₁₀	-0,407	0,366	0,777	0,509	0,605	-0,296	-0,566	0,899	0,332	0,225	1
Рівень ліквідності	x ₁₁	0,205	-0,275	0,242	-0,303	0,204	-0,093	-0,314	0,116	0,229	-0,287	-0,142

Показники діяльності АТ «Укресімбанк» за 2017-2023 рр., млн грн

Показники	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Балансові показники							
Усього активів, з них:	262 499	234 156	192 087	192 835	140 338	161 643	170 618
<i>Грошові кошти та їх еквіваленти</i>	110 795	81 386	42 882	49 913	33 470	18 546	19 866
<i>Кредити та заборгованість клієнтів</i>	74 570	82 422	69 331	48 591	53 279	72 479	67 581
<i>Інвестиції в цінні папери</i>	69 994	62 487	66 196	88 727	48 366	62 493	76 423
Усього зобов'язань, з них:	252 877	232 130	179 640	182 511	131 433	153 184	156 555
<i>Кошти клієнтів</i>	213 949	177 148	121 838	115 582	76 623	82 165	90 504
<i>Кошти банків</i>	6 391	22 159	25 577	42 128	21 826	24 406	23 284
Усього власного капіталу, з них:	7 372	2 026	12 447	10 324	8 905	8 452	14 063
<i>Статутний капітал</i>	45 570	45 570	45 570	45 570	38 730	38 730	38 730
<i>Непокритий збиток/Нерозподілений прибуток</i>	(39 415)	(42 718)	(33 659)	(36 614)	(30 961)	(30 270)	(25 775)
Показники фінансового результату							
Процентні доходи	21 431	14 863	11 915	10 026	11 564	12 089	12 336
Процентні витрати	(17 170)	(10 865)	(7 409)	(8 664)	(9 793)	(9 841)	(9 514)
Комісійні доходи	1 317	1 208	1 183	877	1 083	998	940
Комісійні витрати	(523)	(12 505)	(11 840)	(8 888)	(6 386)	(4 402)	(3 017)
Загальна сума сукупного доходу	5 337	(9 057)	2 123	(5 604)	64	(210)	347
Показники фінансового результату							
Коефіцієнт рентабельності активів	0,020	(0,039)	0,011	(0,029)	0,0005	(0,001)	0,002
Коефіцієнт достатності капіталу	0,028	0,009	0,065	0,054	0,063	0,052	0,082
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,422	0,348	0,223	0,259	0,238	0,115	0,116
Частка проблемних кредитів (NPL)	0,420	0,362	0,309	0,610	0,611	0,591	0,630
Рівень резервування кредитів	0,217	0,205	0,201	0,494	0,500	0,472	0,512
Частка комісійні витрат	0,397	0,246	0,293	0,375	0,397	0,371	0,355
Частка чистого процентного доходу	0,021	(0,032)	0,017	0,010	0,011	0,016	0,013

Матриця парних порівнянь АТ «Укресімбанк»

Кореляція		Рентабельність активів	Індекс споживчих цін	Середня облікова ставка	x-rates change	Рівень безробіття	Приріст ВВП	Коефіцієнт достатності капіталу	Частка проблемних кредитів (NPL)	Частка комісійні витрат	Чистий процентних дохід	Рівень резервування кредитів
		у	x ₁	x ₂	x ₃	x ₄	x ₅	x ₆	x ₇	x ₈	x ₉	x ₁₀
Індекс споживчих цін	x ₁	-0,569	1									
Середня облікова ставка	x ₂	0,167	0,161	1								
x-rates change	x ₃	-0,086	0,395	0,382	1							
Рівень безробіття	x ₄	0,031	0,301	0,670	0,831	1						
Приріст ВВП	x ₅	0,847	-0,852	-0,128	-0,349	-0,355	1					
Коефіцієнт достатності капіталу	x ₆	0,413	-0,480	-0,577	-0,671	-0,812	0,685	1				
Частка проблемних кредитів (NPL)	x ₇	-0,073	-0,414	-0,056	-0,474	-0,568	0,352	0,540	1			
Частка комісійні витрат	x ₈	0,490	-0,868	0,181	-0,281	-0,187	0,766	0,397	0,685	1		
Чистий процентних дохід	x ₉	0,809	-0,869	-0,195	-0,257	-0,320	0,986	0,642	0,310	0,750	1	
Рівень резервування кредитів	x ₁₀	-0,099	-0,397	-0,216	-0,603	-0,722	0,352	0,643	0,979	0,601	0,308	1
Рівень ліквідності	x ₁₁	-0,075	0,066	0,446	0,566	0,863	-0,343	-0,776	-0,564	-0,114	-0,297	-0,682